

ЗБИРКА на добри практики за справување со трговијата со луѓе заради трудова експлоатација

**ГРУПА НА ЕКСПЕРТИ
ЗА ДЕЈСТВУВАЊЕ ПРОТИВ
ТРГОВИЈАТА СО ЛУЃЕ
(ГРЕТА)**

GRETA(2020)08

Превод кофинансиран од
Европската Унија

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Француско издание:
Note d'orientation sur la prévention et la lutte contre
la traite des êtres humains aux fins d'exploitation par le
travail

*Овој превод е изработен со средства од
заедничка програма на Европската унија и на
Советот на Европа. Ставовите изразени овде во
никој случај не може да се сметаат за одраз на
официјалното мислење на Европската унија.*

Дозволена е репродукција на извадоци (до 500 збора),
освен за комерцијални цели сè додека интегритетот на
текстот е сочуван, извадокот не се користи вон
контекст, не се даваат нецелосни информации или
генерално не се наведува читателот во погрешен
правец во однос на природата, опсегот или
содржината на текстот. Секогаш мора да се наведе
изворниот текст на следниов начин, „© Советот на
Европа, 2021“. Сите други барања во врска со
репродукцијата/преводот на целиот или делови од
документот, треба да се достават до Директоратот за
комуникација, Совет на Европа (-67075 Strasbourg
Cedex или publishing@coe.int).

Целата друга кореспонденција во врска со оваа
публикација треба да се упати на:
Секретаријат на Конвенцијата
за дејствување против трговијата со луѓе
на Советот на Европа
(ГРЕТА и Комитетот на договорните страни)
Совет на Европа
Council of Europe
F – 67075 Strasbourg Cedex
France

trafficking@coe.int
www.coe.int/trafficking

Фотографии на корицата: Shutterstock.
Ова издание не е лектурирано
за печатни и граматички грешки.

© Совет на Европа, јули, 2021. Сите права се
задржани. Правата на користење ги има Европската
Унија под одредени услови.

Печатено од Датапонс довел Скопје.

Содржина

Вовед	4
Криминализирање на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација	5
Политичка и институционална рамка	8
Мандатот, ресурсите и обучување на трудовите инспекторати за справување со трговијата со луѓе	12
Обука за сузбивање на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација.....	18
Спроведување на стандардите за трудот во сите сектори на економијата и во однос на недокументирани работници.....	21
Подигање на свеста.....	25
Насочена превенција кај ризичните групи	27
Мерки за потиснување на побарувачката, вклучително и преку јавно-приватни партнерства	33
Идентификување на жртвите.....	39
Помош за жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација	43
Обесштетување и други правни лекови	46
Одговор на кривично-правниот систем	49
Кривична одговорност на правното лице.....	52
Одредба за неказнување	55
Собирање на податоци	56
Истражување.....	57
Завршни забелешки.....	60

Вовед

Во извештајот од поранешниот Генерален секретар на Советот на Европа „Подготвени за идните предизвици – зајакнување на Советот на Европа“, трговијата со луѓе заради трудова експлоатација се препознава како еден од најголемите предизвици за Европа, упатувајќи, при тоа, на наодите од Групата експерти за дејствување против трговијата со луѓе (ГРЕТА) на Советот на Европа. Последователно, на 129-тата Министерска седница во Хелсинки, Комитетот на министри ги упати своите членови да изнајдат начини за зајакнување на делувањето против трговијата со луѓе (CM/Del/Dec(2019)129/2a). На 21 ноември 2019 г., Генералниот секретар на Советот на Европа го најави Патоказот за зајакнување на делувањето против трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, со цел спроведување на одлуките донесени на 129-тата Министерска седница.

Во вториот круг на оценка на Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Советот на Европа („Конвенцијата“), ГРЕТА одлучи да им обрне особено внимание на мерките кои договорните страни ги преземаат за да ја спречат и сузбијат трговијата со луѓе заради трудова експлоатација.¹ ГРЕТА, на овој проблем, му посвети посебно тематско поглавје во 7-иот Општ извештај, врз основа на националните извештаи објавени до крајот на 2017 г.²

Како што се забележува во 7-иот Општ извештај на ГРЕТА, трговијата со луѓе заради трудова експлоатација е еден од најпроблематичните аспекти на „современото ropство“. Проблема-тичноста произлегува од повеќе причини: бидејќи во пракса на различен начин се толкуваат и применуваат трудовите стандарди и на различен начин се дефинира трудова експлоатација, бидејќи жртвите претпочитаат да не поднесуваат жалби или пак да не сведочат затоа што неретко зависат од трговците со луѓе за својата работа и домување, а уште повеќе бидејќи сузбивањето на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација бара координирано делување помеѓу државите, граѓанското општество, синдикатите и приватниот сектор.³ Веќе подолго време, познавањата што институциите ги имаат за специфичностите на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација се ограничени во споредба со нивото на нивните познавања за трговијата со луѓе заради сексуална експлоатација. Ова, секако, има импликации во однос на недостигот од проактивно идентификување на ситуациите на трудова експлоатација.

На својот 35-ти состанок (8-12 јули 2019 г.), ГРЕТА донесе одлука да основа *ad hoc* работна група за зајакнување на делувањето против трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Во описот на работните задачи на оваа група се најде и изработка на збирка добри практики во областа на сузбивањето на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Целта на збирката е да ги нагласи мерките што договорните страни на Конвенцијата ги преземаат за да ја сузбијат трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, како и да им даде материјал за размислување и насоки за нивните идни заложби.

Збирката се заснова на националните извештаи за мониторинг подготвени од ГРЕТА, во кои се опишува состојбата во секоја земја поединечно во моментот на последната оценка, како и врз ажурираните информации доставени од државните органи како одговор на препораките на Комитетот на договорните страни и на прашалникот на ГРЕТА за 3-тиот круг оценка. Се водеше грижа да се прикажат што е можно поголем број земји, но, и да се дадат подеднаков број примери како од земјите на потекло така и од земјите на одредиште. Предвидено е збирката да претставува жив документ, кој периодично ќе се ажурира во светло на новите сознанија што ќе произлезат од следењето на Конвенцијата од страна на ГРЕТА.

¹ Прашалникот на ГРЕТА за 2-иот круг на оценка содржи повеќе прашања поврзани со оваа проблематика. Достапно на: <https://rm.coe.int/16805ab825>.

² Достапно на: <https://rm.coe.int/greta-2018-1-7gr-en/16807af20e>.

³ Видете: 7-миот Општ извештај за активностите на ГРЕТА, пасус 70.

Криминализирање на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација

Меѓународно договорената дефиниција на трговијата со луѓе, што се повторува и во членот 4 од Конвенцијата за дејствување против трговијата со луѓе на Советот на Европа, се состои од три компоненти: „дејствие“ (врбување, превезување, пренесување, засолнување или прифаќање на лицата), кое се презема со употреба на определени „средства“ (закана со или употреба на сила или други облици на принуда, на грабнување, на измама, на злоупотреба на моќ или на положбата на ранливост или на давање или примање на исплати или придобивки за да се добие согласност од лицето коешто има контрола врз другото лице), и тоа заради определена „цел“, имено, различни облици на експлоатација (како минимум, експлоатација на проституцијата на другиот или други облици на сексуална експлоатација, принудна работа или услуга, ропство или практики слични на ропство, слугување или земање органи). Освен тоа, не е важно дали лицето се согласило со намерата за експлоатација, доколку било употребено некое од претходно споменатите „средства“, или пак, доколку тргуваното лице е дете.

Поимот на „трудова експлоатација“ во контекст на трговијата со луѓе не е дефиниран во меѓународните правни инструменти, но, се смета дека опфаќа, како минимум, принудна работа или услуга, ропство или практики слични на ропство и слугување, поими коишто се добро познати во меѓународното право, вклучително и во судската пракса на Европскиот суд за човековите права во однос на членот 4 од Европската конвенција за човековите права (ЕКЧП). Имено, принудна или задолжителна работа е дефинирана во членот 2(1) од Конвенцијата за принудна или задолжителна работа на Меѓународната организација на трудот (МОТ) (бр. 29 од 1930 г.) како „секоја работа или услуга што се изнудува од некое лице под закана од некаква казна, а за која наведеното лице не се понудило доброволно“.

Иако повеќето дисциплини (економијата, политиката, филозофијата, правото) правеа обиди да утврдат што претставува „експлоатација“, овој поим и понатаму останува двосмислен и има своја и временска и културна димензија. Во контекстот на трговијата со луѓе, постои една општа поддршка „експлоатацијата“ да се разбере – во смисла на неправедно искористување – како континуиран процес, макар и таков што е слабо дефиниран и не е статичен. На едниот крај се наоѓаат ситуациите кои се на ниво на повреда на законот за работни односи, како што е неисплаќањето на задолжителната минимална плата, а пак на другиот крај се ситуациите кога неправедното искористување е акутно, а пак создадената штета е многу сериозна.⁴ Во моментот, не е јасно каде во овој континуиран процес трудовата експлоатација преминува од проблем на трудовото право во дело кое потпаѓа под кривичното право. Навистина, немањето јасна дефиниција за тоа што претставува „експлоатација“ го отежнува изнаоѓањето на реска граница помеѓу експлоатација во смисла на повреда на трудовите права и екстремната експлоатација којашто е рамна на принудна работа.⁵

Практичарите во голем број држави наидуваат на големи потешкотии кога треба да одредат кои ситуации претставуваат случај на лоши работни услови, а пак за кои ситуации може или треба да се поведе истрага или да се гонат како кривични дела на трговија со луѓе. Тесните толкувања на судовите за тоа што претставува трговијата со луѓе заради трудова експлоатација може да доведат до ослободителни пресуди или до тоа случајот да се третира како повреда на трудовото право, или пак, како експлоатација која нема елементи на трговија со луѓе. На сличен начин, тесните толкувања, од страна на органите надлежни за идентификување на тргуваните лица, на тоа што претставува „експлоатација“ може да доведат до тоа на жртвите да им се ускрати препознавање дека се жртви и пристапот до помош, правни лекови и заштита.

⁴ УНДОК, Поимот на 'експлоатација' во Протоколот за трговијата со луѓе, Виена, 2015.

⁵ Клара Скриванкова, Помеѓу пристојна работа и принудна работа: испитување на континуираниот процес на експлоатација, Фондација „Џозеф Раунтри“, ноември 2010. Достапно на: <https://www.jrf.org.uk/report/between-decent-work-and-forced-labour-examining-continuum-exploitation>.

МОТ изработи список на показатели за принудна работа, во кои спаѓаат и елементите што се среќаваат во дефиницијата на трговијата со луѓе, на пример, злоупотреба на ранливоста, измама, застрашување и закани, како и други показатели, како што се ограничување на движењето, изолација, физичко и сексуално насилство, задржување на личните исправи, задржување на платите, должничко ропство, злоупотребувачки работни и животни услови, како и прекумерна прекувремена работа.⁶

Во следниве примери се прикажани националните приоди кон обидот да се дефинира или појасни „трудова експлоатација“ во контекст на трговијата со луѓе, или со донесување на закон или преку давање насоки, а надоврзувајќи се на дефиницијата за принудна работа на МОТ, како и на другите меѓународни стандарди.

- ✓ Криминализацијата на трговијата со луѓе во **Белгија** ја содржи мерата за „извршување на работа или давање на услуги во услови спротивни на човековото достоинство“, што има поширок опфат од списокот на минимум експлоатирачки цели даден во Конвенцијата. На сличен начин, во **Франција**, членот 225-4-1 од Кривичниот законик (КЗ), со кој се криминализира трговијата со луѓе, упатува на „услови за работа или сместување кои се спротивни на човековото достоинство“.
- ✓ Во **Чешка**, во 2018 г., Министерството за внатрешни работи издаде „Заеднички став за толкувањето на термините поврзани со трудова експлоатација“, којшто беше подготвен во консултација со националниот кореспондент на Врховното јавното обвинителство за сузбивање на трговијата со луѓе и Националниот центар за сузбивање на организираниот криминал.⁷ Нивното толкување упатува на еволуирањето на судската пракса на ЕСЧП во однос на принудната работа. Воедно, се дава и анализа на судската пракса во Чешка во однос на трудова експлоатација, по член 168 од КЗ.
- ✓ Во **Германија**, по ревидирањето на КЗ во 2016 г., членот 232 за трговијата со луѓе наведува дека лицето се смета дека било експлоатирано „доколку работата, заради безмилосно остварување на добивка, се одвива во работни услови кои се очигледно поинакви од условите во кои работат другите работници кои извршуваат иста или слична дејност (експлоатирачка работа)“.
- ✓ Во 2013 г., **Ирска** го измени Кривичниот закон (трговијата со луѓе) од 2008 г. така што го дефинира поимот „принудна работа“ како „работа или услуга којашто се изнудува од лицето под закана на некоја казна, а за која лицето не се понудило себеси доброволно“, согласно дефиницијата на МОТ (потврдена во Протоколот од 2014 г. кон Конвенцијата на МОТ бр. 29, којшто Ирска го ратификува во 2019 г.). Освен тоа, при оваа измена, се прошири и дефиницијата на „трудова експлоатација“ така што го вклучи и присилното питачење.
- ✓ Во 2016 г., **Италија** го измени членот 603 bis од КЗ („незаконско посредување и трудова експлоатација“, или *“caporalato”* на италијански,⁸ така што ја криминализира трудова експлоатација без оглед на

⁶ МОТ аргументира дека, доколку се присутни два или повеќе показатели, тогаш постои цврста индиција за принудна работа. Видете: https://www.ilo.org/global/topics/forced-labour/publications/WCMS_203832/lang--en/index.htm.

⁷ Достапно, на чешки, на: <https://www.mvcr.cz/clanek/obchod-s-lidmi-dokumenty-924305.aspx>.

⁸ Членот 603 bis („intermediazione illecita e sfruttamento del lavoro“) за прв пат беше воведен во италијанскиот КЗ во 2011 г. со намера да се сузбие трудова експлоатација на мигрантите.

постоењето на посредникот. Според членот 603 bis, со кој се криминализира посредувањето при вработување, ангажирањето или вработувањето во експлоатирачки услови, постоењето на еден или повеќе од следниве услови претставува експлоатација:

- 1) неколкукратно исплаќање на плати на начин којшто јасно се разликува од националниот или регионалниот колективен договор донесен од најрепрезентативните синдикални организации на национално ниво, или, во секој случај, несразмерно на обемот и квалитетот на извршената работа;
 - 2) повеќекратна повреда на законодавството во однос на работните часови, паузите, неделниот одмор, задолжителниот годишен одмор, празниците;
 - 3) непочитување на прописите за безбедност и здравје при работа;
 - 4) потчинување на работникот на понижувачки услови за работа, надзор или сместување.
- ✓ Во **Шведска**, во 2018 г., беа извршени законски измени со цел да се прошири кривичната одговорност за експлоатација во случаите на принудна работа, трудова експлоатација, експлоатација заради питачење и присилување на извршување кривични дела.⁹ Покрај криминализирањето на трговијата со луѓе заради принудна работа во глава 4, член 1a од КЗ, беше додаден и членот 1b за да се криминализира „човековата експлоатација“ (*människoexploaterin*), што се дефинира како експлоатација на лице заради принудна работа, работа под очигледно неразумни услови или питачење, по пат на употреба на несоодветни средства, како што се незаконска принуда, измама или експлоатација на положбата на зависност, беспомошност или тешка состојба на другото лице. Овие измени беа донесени по спроведеното истражување за практичната примена на законодавството за сузбивање на трговијата со луѓе и со нив се очекува да се подобри водењето истраги и кривичното гонење на трудовата експлоатација во оние случаи кои не се опфатени со делокругот на одредбата за трговија со луѓе.
 - ✓ Во **Обединетото Кралство**, „Законот за модерното ропство – задолжителни насоки за Англија и Велс“, чијашто најажурна верзија ја објави Министерството за внатрешни работи (Home Office) во април 2020 г., се надоврзува на дефиницијата за принудна работа на МОТ и предвидува дека, за едно лице да стане жртва на принудна или задолжителна работа, мора да се констатираат две основни компоненти: средство (закана со казнување) и услуга (како последица на средството, а во што може да спаѓа секоја услуга, а не само рачната работа).¹⁰ Во овие насоки се појаснува дека „казната“ може да подразбира дури и физичко насилство или врзување, но може да има и посуптилни пројави од психолошка природа, како што се закани дека ќе го пријават лицето во полиција или кај имиграциските органи, кога немаат законски работен статус. Што се

⁹ Достапно, на англиски и шведски, на: <https://www.government.se/490f81/contentassets/7a2dcae0787e465e9a2431554b5eab03/the-swedish-criminal-code.pdf>.

¹⁰ Достапно на: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/896033/July_2020_-_Statutory_Guidance_under_the_Modern_Slavery_Act_2015_v1.01.pdf.

однесува, пак, до согласноста, во овие насоки се потврдува дека согласноста е фактор во принудната и задолжителната работа, но, дека е можно жртвата да ја дала својата согласност во ситуација во која сметала дека нема друга издржана алтернатива, во кој случај и понатаму би била потчинета на принудна или задолжителна работа.

Политичка и институционална рамка

Членот 29(2) од Конвенцијата им налага на договорните страни да преземат мерки со кои ќе се обезбеди координација на националните политики и дејствија против трговијата со луѓе, вклучително и преку воспоставување на конкретни координативни тела. Понатаму, со членот 35 од Конвенцијата, од договорните страни се бара да ги поттикнат државните органи и државните службеници да се координираат со невладините организации (НВО), другите релевантни организации и припадниците на граѓанското општество во градењето стратешки партнерства заради постигнување на целите на Конвенцијата.

Со цел да се справат со сè поголемата закана од трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, договорните страни воспоставија мултидисциплинарни работни групи или други структури за решавање на овој проблем, а во кои се вклучени и граѓанското општество и другите релевантни организации. Голем број земји изработија национални стратегии или акциски планови кои конкретно се однесуваат на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Политичката рамка се дополнува и со воспоставување на Национален механизам за упатување (НМУ) и со склучување договори со кои се зајакнува мултидисциплинарниот приод, координацијата и меѓународната соработка.

- ✓ Во **Австрија**, во декември 2012 г., беше основана работната група за трговија со луѓе заради трудова експлоатација, како дел од Оперативната група за сузбивање на трговијата со луѓе, а којашто е одговорна за координирање и раководење на националните дејствија за сузбивање на трговијата со луѓе. Со работната група претседава Сојузното министерство за труд, социјални прашања и заштита на потрошувачите, а се состои од претставници и на другите сојузни министерства (вклучително и службени лица од Финансиската полиција и Трудовиот инспекторат), релевантните социјални партнерски организации (Сојузната комора на трудот), управите на сојузните држави (*Länder*), како и невладините организации. Работната група одржува повремени состаноци и објавува извештаи за своите активности. Работната група стави акцент врз соработката со приватниот сектор и сузбивањето на трговијата со луѓе во синцирите на снабдување, при тоа фокусирајќи се на секторите градежништво, земјоделство, шумарство и куќна помош, а и изработи показатели за идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Понатаму, работната група разгледува прашања и во однос на испратените работници, привремената работа преку агенции, платниот и социјалниот дампинг, како и лажното самовработување.
- ✓ Во **Бугарија**, годишните национални програми за сузбивање на трговијата со луѓе содржат мерки коишто се однесуваат и на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, како што се кампањи за подигање на јавната свест, обуки и заеднички иницијативи со полицијата, трудовите инспектори, службениците за врски во земјите на одредиште, невладините организации и синдикатите. Министерството за труд и социјална

политика, Трудовиот инспекторат и Агенцијата за вработување се дел од постојаната експертска работна група основана од Националната комисија за сузбивање на трговијата со луѓе (NCSTHB) и НМУ. Мрежата на трудови аташеа поставени од Министерството за труд и социјална политика постепено се прошири на осум земји (Австрија, Кипар, Германија, Грција, Ирска, Шпанија, Швајцарија и Обединето Кралство), и тие на бугарските граѓани им даваат информации и совети за работа во странство, и служат како врска со локалните служби во странските земји.

- ✓ Во **Данска**, во 2012 г., беше основана меѓуминистерска работна група за да се зајакнат заложбите за сузбивање на трговијата со луѓе заради принудна работа и за да се подобри идентификувањето и упатувањето на жртвите. Секторот за родова еднаквост, во рамките на Министерството за еднакви можности, претседава со оваа група, а во нејзиниот состав влегуваат и претставници на Центарот за сузбивање на трговијата со луѓе (СММ), Надлежниот орган за работна средина, Министерството за вработување, Министерството за деца и социјални прашања, Министерството за правда, Директорот на Јавното обвинителство, Националната полиција, Агенцијата за меѓународно посредување при вработување (SIRI), Министерството за здравство, Даночната агенција, Министерството за оданочување, Министерството за надворешни работи, Министерството за имиграција и интеграција, како и Службата за имиграција. Освен тоа, СММ и Даночната агенција, заедно со полицијата, Надлежниот орган за работна средина и SIRI основаа група на надлежни органи за спречување на принудна работа.¹¹
- ✓ Во **Франција**, со првиот Национален акциски план за сузбивање на трговијата со луѓе, донесен во мај 2014 г., се предвиди поставување на лица за контакт за случаите на трговија со луѓе во секоја подрачна единица на Трудовиот инспекторат, коишто треба да работат на освестување на работодавачите за последиците од вработување на жртвите на трговија со луѓе. На 18 октомври 2019 г., Франција го најави усвојувањето на вториот Национален акциски план за сузбивање на трговијата со луѓе, со кој се предвидува да се изврши оценка на состојбата во Франција во однос на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Со процесот ќе управува Меѓуминистерска оперативна група за сузбивање на насилството врз жените и трговијата со луѓе (MIPROF), во партнерство со Министерството за внатрешни работи, Министерството за правда и Министерството за труд, а со вклучување и на невладините организации, струковите организации и синдикатите.
- ✓ Во **Грузија**, во август 2015 г., Министерството за труд, здравство и социјални услуги и Министерството за внатрешни работи склучија Меморандум за соработка за промовирање на откривањето на случаите на трговија со луѓе. Меморандумот има за цел да се споделуваат информации за можните случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација и истите да се пријавуваат. Врз основа на овој меморандум, Секторот за трудова инспекција му обезбедува на Секторот на централната криминалистичка полиција список на деловни субјекти за кои се смета дека се наоѓаат во повисок ризик од искористување на трудот на тргуваните лица.

¹¹ Видете: Министерство за надворешни работи на Данска, Акциски план за сузбивање на трговијата со луѓе 2019-2021. Достапно на: <https://bsr-trm.com/wp-content/uploads/2019/10/Action-Plan-to-Combat-Trafficking-in-Human-Beings-2019-2021.pdf>.

- ✓ Во **Германија**, во 2015 г., се основа сојузната работна група за сузбивање на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација под раководство на Сојузното министерство за труд и социјални прашања. Се состои од претставници на сојузните министерства и министерствата на сојузните држави (*Länder*), Сојузната криминалистичка полиција, криминалистичките полиции на сојузните држави, Јавното обвинителство, Одделението за финансиска контрола за сузбивање на незаконско вработување (*Finanzkontrolle Schwarzarbeit, FKS*), социјалните партнери и невладините организации. Во рамките на оваа група делуваат три подгрупи за справување со различни аспекти (превенција и подигање на јавната свест, советување и поддршка на жртвите, и кривично гонење и подобрување на прибирањето податоци) и за изработка на нацрт-стратегија за сузбивање на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Врз основа на препораките на сојузната работна група, во август 2017 г. во Берлин, на пилот-основа, се отвори Центарот за сузбивање на трудова експлоатација, принудна работа и трговија со луѓе.¹² Центарот го води организацијата „Arbeit und Leben“, којашто заеднички ја основаа Германскиот синдикален сојуз и Институтот за образование на возрасните (*Volkshochschule*), а ја финансира Министерството за социјални и трудови прашања. Центарот ја промовира и овозможува соработката и вмрежувањето помеѓу широк опсег на засегнати страни на полето на сузбивање на принудната работа и трговијата со луѓе, со фокус врз обуките, идентификувањето на жртвите, обезбедување информативни материјали за трудова експлоатација, принудна работа и трговија со луѓе преку информативна интернет платформа, и промовирање на меѓународната размена.
- ✓ На **Исланд**, во октомври 2018 г., Министерот за социјални прашања и еднаквост назначи работна група за сузбивање на социјалното дампирање на националниот пазар на трудот, во состав од претставници на Исландската конфедерација на трудот (ASÍ), Министерството за индустрија и иновации, Исландската конфедерација на универзитетски дипломци, Сојузот на државните и општинските службеници, Министерството за правда, Министерството за финансии и економски прашања, Националниот полициски комесар на Исландската полиција, Директоратот за внатрешни приходи, Исландското здружение на локалните власти, Конфедерацијата на исландските претпријатија, Управата за здравје и безбедност при работа, и Директоратот за труд. Понатаму, во Директоратот за труд се снова и тим за трговија со луѓе, и се донесоа работните процедури. Во мерките што ги презема овој тим спаѓа обезбедување обуки и информации за персоналот на Директоратот (т.е. на трудовите инспектори), зголемена соработка со другите владини агенции, како што се полицијата, даночните власти и синдикатите, со посебен фокус врз социјалното дампирање и заеднички инспекции, и ревидирање на процесот на издавање на работни дозволи на агенциите за привремена работа и испратените работници. Во тимот за трговијата со луѓе се вклучени и синдикатите.
- ✓ Во **Италија**, Оперативната работна група за дефинирање на новата стратегија за сузбивање на трудовата експлоатација во земјоделството, со која претседава Министерот за труд и социјални политики, во октомври 2019 г., донесе „План за сузбивање на трудовата експло-

¹² Видете: <https://www.servicestelle-gegen-zwangsarbeit.de/en/>.

атација и трудовата експлоатација во земјоделството (2020-2022)".¹³ По мапирањето на териториите и потребите на земјоделските работници, групата почна со обезбедување на итни интервенции и системски долгорочни интервенции, и тоа следејќи четири стратешки оски: превенција; надзор и сузбивање; заштита и помош; социјална и трудова реинтеграција. Меѓу приоритетните дејствија во планот спаѓа и интегрираниот упатен систем (упатување) за заштита и прва помош на жртвите на трудовата експлоатација во земјоделството.

- ✓ На **Малта**, со третиот Национален акциски план за сузбивање на трговијата со луѓе (2015-2016) се стави силен фокус врз дејствијата за сузбивање на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, вклучително и обуки за релевантните службени лица и подигање на свеста кај различните засегнати страни и потенцијалните жртви за ризикот од трудова експлоатација. Во јануари 2019 г., Малтешката влада го потпиша инструментот за ратификација на Протоколот од 2014 г. кон Конвенцијата на МОТ бр. 29 и во моментот го промовира социјалниот дијалог на национално ниво така што го гарантира учеството на организациите на работодавачите и на работниците во секоја фаза од активностите поврзани со стандардите на МОТ. Врз основа на новоратификуваниот инструмент, Владата ја признава обврската да ја спречи и открие принудната работа, да ги заштити жртвите и да им овозможи пристап до правните лекови. Откако беше идентификувано дека Филипините се една од најзастапените земји меѓу жртвите на трудовата експлоатација, Малтешката влада започна дискусија со Филипинската прекуморска канцеларија на трудот во Рим во 2019 г., со цел да се намали ризикот од трговијата со филипинските работници во процесот на нивната имиграција.
- ✓ **Холандија**, во 2018 г., ја покренала својата интегрирана програма, наречена „Заедно против трговијата со луѓе“, којашто ја изработила Министерството за правда и безбедност, Министерството за здравство, добросостојба и спорт, Министерството за социјални прашања и вработување, и Министерството за надворешни работи, заедно со широк опсег на засегнати страни, вклучително и полицијата, јавното обвинителство, општините, невладините организации и социјалните работници. Една од петте оски на делување на оваа програма е уште повеќе да се развие приодот во справувањето со трудовата експлоатација. Владата на Холандија, исто така, склучи и билатерални договори со Бугарија, Полска и Романија со цел зајакнување на соработката на полето на трудовата миграција и, во 2014 г., три дополнителни службеници за политика беа поставени во соодветните холандски амбасади. Целта на овие договори беше да им се олесни на мигрантските работници да дојдат до информации за животот и работата во Холандија. Друга цел на билатералните договори беше да се зајакне функцијата на поврзување на холандските амбасади помеѓу Трудовиот инспекторат (SZW), Националната осигурителна банка (SVB, којашто ги спроведува националните програми за осигурување на Холандија), и Агенцијата за осигурување на вработените (UWV, којашто го води осигурувањето на работниците и дава услуги поврзани со пазарот на трудот и информирање), и соодветните агенции во Бугарија, Полска и Романија.

¹³ Достапно, ма италијански, на: <https://www.lavoro.gov.it/priorita/Documents/Piano-Triennale-contrasto-a-sfruttamento-lavorativo-in-agricoltura-e-al-caporalato-2020-2022.pdf>.

- ✓ Во **Швајцарија**, вториот Национален акциски план за сузбивање на трговијата со луѓе (2017-2020) содржи мерки конкретно насочени кон сузбивањето на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, како што е изработка на информативни материјали за подигање на свеста кај трудовите инспекторати. Повеќето кантонски органи надлежни за надзор на пазарот на трудот се интегрираа преку кантонските тркалезни маси за соработка на полето на сузбивање на трговијата со луѓе. На пример, тркалезната маса на Бернскиот Кантон воспостави посебна работна група за процесот на трудова инспекција. Во Женевскиот Кантон, кантонската тркалезна маса основа работна група посветена на трудовата експлоатација, а во неа членува и Меѓуструковиот работнички синдикат (SIT). Понатаму, во Сенгаленскиот Кантон се основа работна група за трудова експлоатација, којашто ја раководи јавниот обвинител и има за цел да се воведат нови приоди во сузбивањето на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, по пат на сензитивизирање, обука и олеснување на вмрежувањето на релевантните засегнати страни. Во Тичинскиот Кантон, во рамките на кантонската полиција, во 2016 г., се основа експертски центар посветен конкретно на кривичното гонење на ситуациите на трудова експлоатација.

Мандатот, ресурсите и обучување на трудовите инспекторати за справување со трговијата со луѓе

Извештаите на ГРЕТА обрнаа особено внимание на мандатите, ресурсите и обучувањето на трудовите инспектори, нивната соработка со специјализираните агенции за сузбивање на трговијата со луѓе (на пример, преку заеднички инспекции и заеднички обуки и настани), и нивната вклученост во Националниот механизам за упатување (НМУ) на жртвите на трговија со луѓе.

Во некои земји, трудовите инспектори имаат широки овластувања, вклучувајќи го и водењето истраги, за разлика од прилично ограничениот мандат што го имаат во другите земји. Мандатот на трудовите инспектори во однос на приватните домаќинства исто така се разликува од една до друга земја. Во некои земји, трудовите инспектори може да вршат инспекција на секое место каде што се извршува некоја работа, вклучувајќи ги и домаќинствата, и при тоа може да вршат и ненајавени инспекции. Важно е трудовите инспектори да може да спроведуваат инспекции не само во регистрираните компании, туку и во нерегистрираните („сивата економија“), по можност, заедно со полицијата. Во исто време, од особена важност е да постојат заштитни сидови помеѓу оние што ги примаат пријавите од жртвите на трудовата експлоатација и им ја даваат потребната помош, и надлежните органи за спроведување на законите за имиграција, вклучувајќи ја и полицијата.

- ✓ Во **Австрија**, контролите на пазарот на трудот што ги спроведуваат Финансиската полиција и Трудовиот инспекторат може да се изведат на секое место, вклучително и во борделите и на другите места каде што се врши сексуална работа, со одредени ограничувања во однос на сферата на приватноста. Начелно, можно е да се вршат инспекции и на куќните помошници, но во тек се преговори со социјалните партнери за проширување на овластувањата на инспекторите во однос на работодавачите за куќна помош. Синџирите на снабдување особено се следат во градежниот сектор, затоа што договорната структура таму е таква што вклучува голем број подизведувачи кои соработуваат со странски ком-

пании. Кога ќе се откријат мигрантски работници без регулиран престој или работна дозвола, инспекторите проверуваат дали постојат индикации за трговија со луѓе и ја известуваат криминалистичката полиција за да преземе понатамошни дејствија. Во 2017 г., Сојузното министерство за труд, социјални прашања, здравство и заштита на потрошувачи издаде ажурирана верзија на внатрешниот указ за трудовите инспектори за трговијата со луѓе, во кој се содржи и правилник за постапување во случај на сомнение за трговија со луѓе, список на показатели за идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, како и релевантни контакт-податоци. Во 2018 г., темата за трговијата со луѓе заради трудова експлоатација беше интегрирана во основната наставна програма за новите трудови инспектори.

- ✓ Во **Белгија**, улогата на трудовите инспектори и интеракцијата со другите релевантни тела во сузбивањето на трговијата со луѓе се опишува во Циркуларот од 26 септември 2008 г. (ревизиран 2016 г.) за спроведување на мултидисциплинарна соработка во однос на жртвите на трговија со луѓе и/или одредени потешки облици на криумчарење на луѓе, каде што се дава рамката за откривање, идентификување и упатување кон помош на жртвите на трговија со луѓе (на пример, белгискиот НМУ). Во службите за трудова инспекција спаѓаат Генералниот директорат за надзор на социјалното законодавство при Сојузното министерство за вработување, труд и социјален дијалог, како и Генералниот директорат за социјална инспекција при Сојузното министерство за социјално осигурување. При тоа, првата установа има за задача да обезбеди почитување на политиките во областа на колективните и индивидуалните работни односи, додека пак на втората установа ѝ е доверена задачата да ја надзира и обезбедува правилната примена на законите за социјално осигурување, сузбивање на даночните измами и прикриена работа. Обете служби за трудова инспекција може да спроведуваат ненајавени инспекции, во соработка со другите надзорни тела и полицијата. Се преземаат и мерки за сузбивање на социјалното дампирање, нерегуларното испраќање на работници, и другите ситуации кои може да доведат до или се рамни на економска експлоатација. Постои и специјализиран тим на инспектори обучени за откривање на можните ситуации на трговија со луѓе и трудова експлоатација, наречен ECOSOC, кој има мандат да води истрага за случаите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација.

По измените на Социјалниот кривичен законик во февруари 2016 г., со членот 183/1 непријавената работа се прогласи за административен прекршок казнив со глоба, во случај кога се извршува свесно и волево. Во новиот правилник за социјалните инспектори се вели дека, доколку при утврдување на административниот прекршок не се откријат знаци на постоење на трговијата со луѓе, во писмото што оди во прилог кон налогот за глоба се наведува дека, доколку лицето се смета себеси за жртва на трговија со луѓе, лицето може да го контактира специјалниот прифатен центар. Во таквите случаи, Сојузното министерство за вработување се известува за ситуацијата на трговија со луѓе и тогаш нема да се наплати глобата.

- ✓ Во **Бугарија**, Трудовиот инспекторат е дел од НМУ, а трудовите инспектори располагаат со показатели за идентификување на жртвите на

трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Должни се, во полиција и во обвинителството, да ги пријават сите знаци на трговија со луѓе, како и да учествуваат во заеднички контроли, со што го поддржуваат и водењето на истрагата. Трудовиот инспекторат ги следи огласите за работа во медиумите и на интернет и тесно соработува со Агенцијата за вработување, како и со другите засегнати страни, вклучително и невладините организации и синдикатите. Во случај на жалба од бугарски работник во странство, Трудовиот инспекторат ја проверува агенцијата за привремено вработување во Бугарија и упатува барање до трудовите инспектори во странската земја да ги проверат работните услови. Освен тоа, Трудовиот инспекторат има склучено договори и со инспекторатите на другите земји (на пример, Белгија и Франција). Согласно договорот склучен со Трудовиот инспекторат на Франција, во 2019 г. се започна со спроведување на заеднички инспекции.

- ✓ На **Кипар**, мандатот на Службата за трудова инспекција се прошири во 2017 г. така што доби надлежност да ги спроведува трудовите закони. Инспекторите делуваат во тесна соработка со полицијата и другите јавни служби, вршат анализа на ризикот, ги проверуваат работните места, и го информираат Министерството за труд, добросостојба и социјално осигурување кога работните услови не ги исполнуваат минималните барања. Службата води и анонимна СОС-линија, и во случај на сомнение за трговија со луѓе, инспекторите мора да ја известат Полициската служба за сузбивање на трговијата со луѓе, како и Службата за социјална заштита. Во 2019 г., во рамките на Законот за приватните агенции за вработување 126(I)/2012, Службата на трудовиот инспекторат спроведе инспекција на 150 приватни агенции за вработување и им ја одзеде лиценцата на 14 агенции кои или одбиле да ги обезбедат побараните информации или за кои се покажало дека користеле фалсификувани документи.
- ✓ Во **Финска**, инспекторите на Службата за безбедност и здравје при работа (БЗР) имаат право да спроведат инспекција на секое место каде се изведува некаква работа или, пак, се претпоставува дека се изведува некаква работа, вклучувајќи ги и местата каде се вршат земјоделски работи. Инспекциите може да се спроведат и во приватни домови, доколку тоа е неопходно за да се спречи опасност по живот или значителна опасност по здравјето на работникот. Според надлежните органи, прагот на идентификување на можните жртви на трговија со луѓе заради трудова експлоатација е низок и трудовите инспектори за БЗР се должни таквите жртви, доколку дадат своја согласност, да ги упатат кон Системот за помош којшто е основан со цел за да им даде поддршка на жртвите на трговија со луѓе. За време на трудовите инспекции, инспекторите за БЗР делат и летоци за подигање на свеста за ризикот од трговија со луѓе, како и брошура со наслов „Како странски работник во Финска“, со информации за законот за труд и правата на вработените.¹⁴
- ✓ Во **Франција**, мандатот на трудовите инспектори беше проширен во 2016 г. така што да го вклучи и пријавувањето на кривичното дело трговија со луѓе согласно измените на членот L8112-2 од Трудовиот

¹⁴ Достапно на: https://www.tyosuojelu.fi/documents/14660/2426906/engl_ulkomaal_tyontekij_netki.pdf/2131c409-81ec-44c5-a61e-0e3f32f4335b.

законик. Членот L8271-3 од Трудовиот законик им овозможува на инспекторите своите инспекции да ги спроведуваат во придружба на толкувач. Согласно законот на Франција, секој работодавач со седиште во странство којшто сака да испрати свој работник во Франција мора да достави пријава за испраќање на работникот, па во случај да не го стори тоа, подлежи на глоба во износ до 500.000 €. Во случај да не се пријави испратениот работник, трудовите инспектори може случајот да го предадат на надлежните управни органи, кои може да ја суспендираат работата на работодавачот до еден месец.

- ✓ Во **Германија**, FKS е надлежен да го следи спроведувањето на Законот за незаконско вработување, Законот за испраќање на работници и Законот за минимална плата. Инспекторите на FKS може да спроведат инспекции на работното место, при што се фокусираат на откривањето и идентификувањето на непријавената работа, а со тоа обезбедуваат сите работници да бидат осигурени во системот за социјално осигурување. Внатрешниот правилник на FKS беше изменет во 2017 г. и од инспекторите беше побарано да обрнат „првенствено внимание“ на трудовата експлоатација. За таа цел беа изработени правилници и прашалници. Во случај да се откријат можни случаи на трговија со луѓе, персоналот на FKS треба да обезбеди докази и истражното досие да ѝ го предаде на полицијата преку јавното обвинителство. Во јуни 2019 г., Германија го донесе „Законот за сузбивање на незаконското вработување и измамите со придонесите“, со кој, во мандатот на FKS, се вклучуваат и овластувања за спроведување инспекции и истраги во случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација.¹⁵
- ✓ Во **Италија**, Националниот трудов инспекторат е надлежен да го обезбеди правилното спроведување на сите прописи од областа на трудот и социјалното осигурување, а тука спаѓа и спречување и сузбивање на користењето недокументирани работници. Трудовите инспектори имаат слободен пристап, во секое време од денот и ноќта, до имотот, објектите и просториите на сите инспектирани субјекти, може да земаат изјави од работниците, може да ја бараат сета релевантна документација и да побараат информации од сите јавни службеници, советници за труд, работодавачите и установите за социјално осигурување. Трудовите инспектори, како судски службеници во области од нивна надлежност, се должни на надлежните судски власти да им доставуваат навремени пријави, доколку утврдат прекршување на членот 600 („ставање или држење на лице во положба на ропство или слугување“), 601 („трговија со луѓе“) и 603 bis („незаконско посредување при вработување и трудова експлоатација“) од КЗ. Покрај Трудовиот инспекторат, Командата на карабиниерите за заштита на трудот, којашто функционално е сместена во рамките на Министерството за труд, има за задача да се бори против незаконското вработување, тешките услови за работа и експлоатацијата. Националниот трудов инспекторат го издаде Циркуларот бр. 5 на 28 февруари 2019 г. во однос на членот 603 bis од КЗ, во кој се дадени насоки за почетни истражни дејствија и собирање докази. Активностите мора да се спроведуваат во тесна соработка со надлежното јавно обвинителство и Командата на карабиниерите за заштита на трудот.

¹⁵ За повеќе информации, видете: <https://www.bundesfinanzministerium.de/Content/EN/Standardartikel/Top-ics/Priority-Issues/Articles/2019-07-03-Act-Combat-Unlawful-Employment-Benefit-Fraud.html>.

На национално ниво, се спроведуваат две иницијативи. Првата се спроведе како дел од проектот „Supreme“, финансиран од Европскиот фонд за азил, миграција и интеграција (АМИФ), а имаше за цел да се создаде „Вонреден интегриран план на интервенции за сузбивање на сите облици на сериозна трудова експлоатација и сериозна социјална ранливост“ во регионите Базиликата, Калабрија, Кампанија, Апулија и Сицилија. Проектот се фокусираше на експлоатирањето на државјаните од трети земји во земјоделскиот сектор и предвидуваше употреба на културни медијатори. Втората иницијатива, наречена „А.Л.Т. Незаконско вработување! – Делуваме за законитост и заштита во работата“, имаше за цел да се зајакне борбата против трудовата експлоатација во регионите од централна и северна Италија, во секторите градежништво, логистика и производство. Проектите содржеа и обуки за трудовите инспектори, културните медијатори и релевантни службени лица со цел да се споделат оперативните процедури.

- ✓ Во **Летонија**, Државниот инспекторат за труд врши инспекција на сите економски сектори со цел да се провери почитувањето на условите за работа и стандардите за безбедност и здравје при работа. Инспекциите може да се спроведат и без претходна најава. Во случај на пријавено вработување на куќни помошници, трудовите инспектори имаат право да спроведат инспекција и во приватните домови, заедно со општинската полиција. Доколку компанија или поединечен работодавач имаат шест или повеќе вработени лица без договор, инспекторите може да одлучат да ја запрат работата на компанијата. Трудовите инспектори се обучуваат и за примена на „Насоките за спречување на злоупотребувачко посредување при вработување, експлоатирачко вработување и трговија со мигрантските работници“¹⁶ на Советот на државите на Балтичкото море (CBSS).
- ✓ На **Малта**, два субјекти се задолжени за трудовите инспекции. Првиот е Корпорацијата за вработување и обучување (ЕТС) под надлежност на Министерството за образование и вработување. ЕТС спроведува надзор врз примената на прописите за работа така што го проверува постоењето на договорите за вработување и нивната сообразност со релевантното законодавство, но, не е задолжена за контрола на работните услови. ЕТС е особено задолжена да работи на три вида на прекршоци: вработување на нерегуларни мигранти, вработување на работници помлади од 16 години, и измами со придонесот за невработеност. Трудови инспекции спроведува и Секторот за работни и професионални односи при Министерството за социјален дијалог, потрошувачки прашања и граѓански слободи. Овие инспектори се познати под името EIRA инспектори, според Законот за работни и професионални односи. За разлика од ЕТС инспекторите, EIRA инспекторите ги проверуваат работните услови, вклучително и за здравје и безбедност на работното место. Тие може да влезат и во приватните домаќинства за да ги испитаат работните услови на куќните помошници или на работници кои вршат реновирање. И ЕТС и EIRA инспекторите поминуваат обука за идентификување на жртвите на трговија со луѓе, и некои жртви биле идентификувани токму благодарение на упатувањата од EIRA инспекторите.

¹⁶ Кратка верзија на Правилникот е достапна на: https://www.stjornarradid.is/mansal_fyrirlestrar.pdf.

- ✓ Во **Холандија**, SZW Инспекторатот, којшто беше основан во 2012 г. со спојување на поранешните Инспекторат за труд, Инспекторат за работа и приходи, и Секторот за разузнавање и истрага во сферата на социјалното осигурување, е надлежен за вршење надзор врз примената на работните прописи како и за откривање и водење истрага во случаите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, а под надзор на Јавното обвинителство. Трвовите инспекции не се најавуваат и може да се извршат во секое време. Инспекторите може да влезат во приватните домаќинства или со дозвола од судија, или доколку постои конкретна дојава за повреда на законот. Холандската влада, во 2017 г., на SZW Инспекторатот му стави на располагање дополнителни 50 милиони € за да вработи дополнителен персонал од 300-тина луѓе и да ги прошири своите дејствија. Речиси 75% од дополнителните средства беа искористени за проширување на трвовите инспекции и кривичните истраги. Размената на информации помеѓу SZW Инспекторатот, Даночната и царинската управа, Фондацијата за стандарди на трудот (приватна програма за сертификација на агенциите за вработување) и Фондацијата за почитување на колективниот договор за привремените работници помогнаа во борбата против дивите агенции за вработување.
- ✓ Во **Полска**, овластувањата на Националниот трудов инспекторат произлегуваат директно од Конвенцијата на МОТ бр. 81 за Трвовата инспекција во индустријата и трговијата, при што на Националниот трудов инспекторат му се овозможува да влезе на одредено место на работа во кое било време, со цел да се проверат условите за работа. Па така, во рамките на дозволените овластувања, трвовите инспектори може да ги идентификуваат потенцијалните жртви на трговија со луѓе кои работат во услови на принудна работа. За таа цел, уште од 2010 г., трвовите инспектори применуваат една методологија за во случај да се посомневаат дека постои принудна работа, којашто им покажува како да ја препознаат потенцијалната жртва, како да добијат информации од жртвата, кои институции да ги известат за сомневањето во трговијата со луѓе, и на каква помош, вклучително и правна помош, жртвата има право. Националниот трудов инспекторат спроведува обуки за своите инспектори на тема трговија со луѓе и принудна работа.
- ✓ Во **Шпанија**, Инспекторатот за труд и социјално осигурување (ITSS), во рамките на Министерството за вработување и социјално осигурување, ги контролира работните услови на вработените, нивниот упис во системот на социјално осигурување, како и дозволите за работа на странските работници, во сите економски сектори. Трвовите инспектори, исто така, може да ги проверуваат и работните аспекти (плати, работни часови, договори), професионалните ризици и другите аспекти на социјалното осигурување (придонеси, додатоци) или аспекти на самото вработување. Инспекциите се вршат ненајавено, и може да се спроведат и за време на викенд и ноќе. Трвовата инспекција ги контролира и агенциите за вработување за да провери дали се придржуваат до прописите, а и ја следи примената на прописите од страна на компаниите во синцирот на подизведувачи. Со Законот 23/2015 се воведоа подобрувања во организацијата и функцијата на ITSS, како што е отворање на нова канцеларија за сузбивање на измама, а и се зголемија средствата што ѝ се доделуваат на ITSS. Во Генералниот

план за пристојна работа 2018-2020 се посочува дека ITSS игра суштинска улога во идентификувањето на потенцијалните случаи на трговија со луѓе. Трудовите инспектори се вклучени во Рамковниот протокол за идентификација на жртвите на трговија со луѓе и имаат за задача да го известат Јавното обвинителство и органите за спроведување на законот за откриените докази за трговија со луѓе. Од 2014 г., новите трудови инспектори поминуваат посебна обука за трговија со луѓе.

Од 2013 г., пак, се применува и еден договор за соработка помеѓу Министерството за вработување и социјално осигурување и Министерството за внатрешни работи, за координација помеѓу ITSS и органите за спроведување на законот заради сузбивање на нерегуларните вработувања и измамите со социјалното осигурување. Се спроведуваат и заеднички посети на работните места, како што се прикриени работилници или земјоделски површини. Освен тоа, ITSS редовно учествува и во Деновите на здружено дејствување, чиј фокус се става врз сузбивањето на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, под покровителство на Европската платформа ЕМПАСТ, и во координација со Европол.

- ✓ Во **Обединетото Кралство**, во 2005 г., се основа Надлежниот орган за сезонска работа (GLA) со цел да се спречи експлоатацијата на работниците во земјоделството, шумарството, градинарството, рибарството, прехранбената и конзервната индустрија, по пат на воведување програма за лиценцирање на давателите на трудот широм земјата. Во јануари 2016 г., Владата на Обединетото Кралство одлучи да го прошири делокругот на GLA, па го преименува во Надлежен орган за сезонска работа и злоупотреба на трудот (GLAA) за да се одрази неговата проширена функција. Покрај лиценцирањето на деловните субјекти кои обезбедуваат работници во синџирот на снабдување во земјоделството и градинарството, GLAA, исто така, има овластувања да ги истражи пријавите за експлоатација на работниците широм целиот економски сектор во Англија и Велс, во партнерство со полицијата и Националната криминалистичка агенција. GLAA е воедно и организацијата за прв одговор којашто потенцијалните жртви на современо ропство и трговија со луѓе ги упатува директно во Националниот механизам за упатување (НМУ).

Обука за сузбивање на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација

На сè поголем број стручни работници им се даваат обуки чијашто цел е подигање на свеста за показателите за трговија со луѓе и обезбедување алатки за откривање на ранливите лица или на оние коишто веќе се потчинети на трудова експлоатација. Покрај трудовите инспектори, другите стручни лица кои треба да поминат таква обука се и даночните и царинските органи, полициските службеници, обвинителите, судиите, граничните службеници, миграциските службеници, конзуларниот персонал, социјалните работници, претставниците на локалните/општинските власти, невладините организации, синдикатите, приватните агенции за вработување и компаниите.

GRETA ја нагласи придобивката од држење мултидисциплинарни обуки, со кои на стручните работници од различните органи ќе им се овозможи размена на искуства, создавање доверба и изградба на мрежи за заедничко справување со трговијата со луѓе заради трудова експлоа-

GRETA(2020)12

тација. Обуките треба да се интегрираат во редовните наставни програми за различните групи стручни работници, а нивниот ефект треба да се оценува на редовна основа.

- ✓ Петтиот Национален акциски план (2018-2020) на **Австрија** предвидува одржување на повеќе обуки и други мерки за справување со трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Особено внимание се посветува на спречувањето на трудова експлоатација во синџирите на снабдување, а постои и посебна мерка за преиспитување на законот за јавни набавки во однос на трговијата со луѓе. Полициските и имиграциските службеници, службениците за заштита на децата и младите, финансиската полиција и трудовите инспектори, правосудството, како и конзуларниот персонал, се меѓу целните групи на овие обуки. Повеќето активности поврзани со обуките се изведуваат во соработка со невладините организации, а особено со LEFÖ-IBF и ECPAT и, секогаш кога е можно, се промовира мултисекторскиот приод.
- ✓ Во **Босна и Херцеговина**, во 2016 г., со поддршка од амбасадата на САД, беше изработен сеопфатен прирачник за трудовите инспектори со насоки и показатели за откривање и идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Во текот на 2016-2017 г. беа спроведени обуки за трудовите инспектори врз основа на овој прирачник.
- ✓ Во **Франција**, Централната канцеларија за сузбивање на незаконскиот труд (OCLTI) организира по две општи обуки секоја година на тема трговија со луѓе заради трудова експлоатација, при што секоја обука трае четири дена, а е наменета за помладите и вишите истражители. Овие обуки, исто така, се отворени и за полициските и жандармериските службеници, за судските царински службеници и судските даночни службеници, како и за трудовите инспектори и инспекторите од Канцеларијата за наплата на социјалното осигурување и семејниот додаток (URSSAF). Почетната обука за трудовите инспектори ја држи Националниот институт за труд, вработување и стручно образование (INTEFP), а содржи и модул за трговија со луѓе, при што се вклучуваат обучувачи од OCLTI.
- ✓ Во **Германија**, центарот за обука при Сојузната криминалистичка полиција (ВКА) секоја година организира тридневни обуки за трговија со луѓе заради трудова експлоатација, со прилог од FKS. Понатаму, во 2016 г., ВКА организираше и средба за мултидисциплинарно вмрежување во однос на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, на која присуствуваа и полициските службеници, обвинителите, персоналот на FKS, претставниците на синдикатите, како и од специјализираните центри за советување на жртвите на трговија со луѓе.
- ✓ Во **Холандија**, во 2014 г., жандармеријата (*Royal Netherlands Marechaussee (KMar)*) воведо задолжителна 16-седмична обука за своите службеници кои работат на интервјуирање и препознавање на можните жртви на трговија со луѓе. Повеќето трудови инспектори од Секторот за криминалистички истраги при SZW Инспекторатот поминуваат низ општа обука за трговија со луѓе, а дел посетуваат и обука на Полициската академија, со цел да станат сертифицирани истражители на трговијата со луѓе. Судиите и обвинителите следат континуирана

обука во Центарот за обука и студии во правосудството. Во 2017 г., КМаг и невладината организација CoMensha спроведое обука за комерцијалните авиопревозници, кои понатаму го обучуваа кабинскиот персонал за тоа како на КМаг да му го пријават секое сомнение за трговија со луѓе. Освен тоа, КМаг изработи модул за е-учење за обука на приватните компании, како што се компаниите за аеродромско опслужување на воздухопловите, за воочување на знаците на трговија со луѓе.

- ✓ Како дел од спроведувањето на Програмската рамка „Хоризонтален инструмент за Западен Балкан и Турција“ на ЕУ и Советот на Европа, повеќето трудови инспектори во **Северна Македонија** и некои 83% од трудовите инспектори во **Србија** поминаа обука за откривање и идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Како дел од соодветните проекти, беа изработени и на широко поделени џебни упатства и показатели за идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Освен тоа, во Северна Македонија, за потребите на наставниот кадар, беа изработени и показатели за идентификување на децата жртви на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, и 50 едукатори во Општина Центар во Скопје беа обучени како да ги користат.
- ✓ Во 2019 г., Владата на **Обединетото Кралство** подготви помошни ресурси за организациите од јавниот сектор да ги препознаат и ублажат ризиците од современото ропство во своите синџири на снабдување. Меѓу нив беа и Алатката за процена на современото ропство, со која на државните органи им се помогна, во тесна соработка со нивните добавувачи, да воведат систем на должна претпазливост кон современото ропство; Политика за набавки со правилник, објавена од Кабинетот на Премиерот, а во која се пропишува какви мерки мора да преземат министерствата во земјата за да се обезбеди препознавање и управување со ризиците од современото ропство во владините синџири на снабдување; како и курс за е-учење на тема Етичко набавување и добавување, каде што се дава и воведна обука за современото ропство и други етички прашања во однос на набавките. Во Северна Ирска, Министерството за правда одржа посебна обука за носителите на набавките во јавниот сектор со цел да се нагласи прашањето на транспарентност во синџирите на снабдување и да се промовираат најдобрите практики. Во Англија и Велс, Одделението за трансформација на полицијата во однос на современото ропство создаде алатник за внатрешна употреба кој содржи и насоки за истражителите за сите елементи на успешното водење истраги за современото ропство, вклучително и информации за финансиски истраги и обесштетување од кривични дела. На сличен начин, правилникот изработен за обвинителите ги предупредува на потребата од рано поведување финансиски истраги за да се олесни конфискацијата и обесштетувањето.
- ✓ Во **Украина**, Министерството за социјална политика, во соработка со Мисијата на Меѓународната организација за миграции (ИОМ) во Украина, спроведе обуки за трудовите инспектори во текот на 2019 г. Трудовите инспектори се вклучени во НМУ, што доведе до зголемено идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација.

Спроведување на стандардите за трудот во сите сектори на економијата и во однос на недокументираните работници

Трудовото законодавство и инспекциите на работното место, вклучително и во однос на здравјето и безбедноста, почитувањето на трудовите стандарди и даночните закони, играат важна улога во запирањето на случаите на трговија со луѓе заради принудна работа и идентификувањето на можните жртви. Ефективното уредување на понудата на трудот и работничките права, вклучително и заштитата на правото на работниците да се здружуваат во синдикати, се исто така важни за спречување на трговијата со луѓе. Проширувањето на делокругот на трудовата заштита на сите сектори на економијата и врз недокументираните работници е суштински важно за заштита на ранливите работници од експлоатација. Истовремено, суштински е важно да се поведе сметка нерегуларните странски работници да може да ја пријават својата положба без да се најдат во ризик, макар и хипотетички, некој да ги пријави кај имиграциските органи. Во тој поглед, од голема важност се и правата втемелени во разните конвенции на МОТ и Европската социјална повелба (ЕСП).

Спроведувањето заеднички инспекции на трудовите инспектори и другите органи, како што се полицијата, миграциските или граничните органи, даночните органи и социјалната инспекција, дава можност за мултидисциплинарен приод и обединување на информациите, што може да ја подобри ефективността. Истовремено, важно е да се разграничат улогите на различните органи, особено кога се во прашање нерегуларните мигранти, бидејќи може да се колебаат дали да споделат информации, во страв да не бидат протерани.

Лиценцирањето на агенциите за вработување и посредништво при вработувањето, како и следењето на нивните активности, во намера да се избегнат измамничките практики, е уште една алатка за спречување на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Една друга област во која некои земји презедоа мерки е следењето на работодавачите регистрирани во земјите на ЕУ коишто ангажираат испратени работници¹⁷ во другите земји на ЕУ, со цел да се спречи економската експлоатација на овие работници.

- ✓ Во **Албанија**, Националниот координатор за сузбивање на трговијата со луѓе, Директорот на трудовиот инспекторат и Генералниот директор на националната полиција потпишаа договор во октомври 2014 г. за соработка на идентификување на случаите на принудна работа и трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Во февруари 2018 г., Советот на министри ја усвои Одлуката бр. 101 за "Организирање и функционирање на приватните агенции за вработување", според која Државниот инспекторат за труд и Социјалните служби спроведуваат периодични инспекции за да ја утврдат усогласеноста на дејноста на овие агенции со релевантното законодавство, и да го известат Министерството за здравство и социјална заштита кога ќе откријат повреда на законот.
- ✓ Во **Австрија**, Законот за сузбивање на платното и социјалното дампирање има за цел да обезбеди еднакви плати за сите вработени во Австрија и лојална конкуренција помеѓу австриските и странските компании. Се воведоа и казни за компаниите коишто ги кратат дневниците и платите (наспроти предвиденото во колективните договори). Во 2017 г., во Законот за сузбивање на платното и социјалното дампирање, се воведоа и поимот за потрошувачка одговорност ("*Auftraggeberhaftung*")

¹⁷ Како што е предвидено во Директивата 2014/67/ЕУ на Европскиот Парламент и на Советот од 15 мај 2014 г. за спроведување на Директивата 96/71/ЕЗ за испраќање работници за потребите на давање услуги и за изменување на Регулативата (ЕУ) бр. 1024/2012 за управна соработка преку Информатичкиот систем на внатрешниот пазар („ИМИ Регулатива“).

во градежниот сектор, со цел да им се обезбедат парични надоместоци на странските работници ангажирани во градежништвото. Со новиот закон се подобрија и некои аспекти на прекугранично управно гонење.

- ✓ Во **Белорусија**, четири пати годишно се објавуваат списоци на агенции коишто се лиценцирани за рекламирање и посредништво при вработување во странство. Интернет страницата на Министерството за внатрешни работи содржи детални информации за процедурата како да се добие лиценца за вработување надвор од Белорусија.
- ✓ Во **Германија**, привремената работа се уредува со Законот за привремено обезбедување работници. Сите агенции за привремена работа во Германија мора да добијат лиценца од Сојузната канцеларија за вработување, без оглед дали имаат седиште во Германија или во друга земја од Европската економска област, сè дури се бават со донесување работници во Германија. Забрането е донесување на работници од трети земји. На добавувачот нема да му се даде лиценца доколку добавувачот не докаже дека ги почитува прописите што се однесуваат на вработувањето странци, како и одредбите од законот за труд и социјално осигурување. Приватните агенции за вработување подлежат на општите трговски и стопански закони, како и на посебните законски одредби за заштита на работниците според Третата книга од социјалниот законик (SGB III), како што е барањето за писмен договор за добавување и максимален износ на надомест за агенциите за вработување. Во случаите во кои се вмешани и трети страни, како што се агенции или т.н. медијатори за куќна помош, може да се спроведат испитувања или предистражни постапки доколку постојат индикации за лажно самовработување или неисплаќање на минималната плата. Работодавачите во секторот на куќна нега чиешто седиште е во странство, кога своите работници ги испраќаат во Германија, мора работното место да ѝ го пријават на царинската управа кога даваат услуги на амбулантска грижа, согласно обврската за известување од Законот за испратени работници.
- ✓ Во **Ирска**, по дојавите за наводна злоупотреба на мигрантските работници на ирските рибарски бродови, во ноември 2015 г., Владата оформи Оперативна група за работници надвор од ЕЕО во ирскиот рибарски сектор. Надоврзувајќи се на извештајот на Оперативната група, во февруари 2016 г., се вовеле и Програмата за атипично вработување (AWS) за морските риболовци, со цел да се олесни вработувањето на риболовците на бродови со должина од 15 м или повеќе. Со AWS се предвидува на работниците да им се гарантираат, како минимум, националната минимална плата и задолжителните услови за работа во согласност со националните закони, а што се поткрепува и со барањето работодавачите да обезбедат законски обврзувачки договори за вработување. Во рибарскиот сектор се извршија неколку оперативни интервенции, што резултираше со идентификување на жртвите на трговија со луѓе. Во 2019 г., Сојузот на меѓународните транспортни работници (ITF) и Министерството за правда и еднаквост, ги претставија одредбите од посредуваната спогодба помеѓу нив и Високиот суд, којашто содржи измени во поглед на флексибилноста што им се дава на рибарите надвор од ЕЕО да преминат на друг брод во определен рок без да се изложат на ризик од укинување на визата и депортација, како и без потреба да добијат

одобрување од претходниот работодавач. Понатаму, со овој договор се предвидува и план за подигање на свеста меѓу рибарите кои доаѓаат надвор од ЕЕО за нивните права и обврски, како и за уредување на меѓусекторската соработка помеѓу Комисијата за работни односи (WRC), Канцеларијата за поморски надзор и националната полиција (Gardaí) во сузбивањето на експлоатацијата на рибарските бродови.

- ✓ На **Малта**, со влегувањето во сила на Подзаконскиот акт 452.116 во јануари 2019 г., од работодавачите се бара на своите вработени на месечна основа да има издаваат пресметковен лист за плата. Пресметковниот лист мора да содржи, меѓу другото, и број на сработени работни часови, прекувремено сработени часови, како и салдо на денови одмор. Прекршувањето на овие барања од страна на работодавачот е казниво со глоба. Новиот закон има за цел да се олесни собирањето податоци од страна на националните органи за спроведување на законот, главно од страна на Малтешката полиција и Секторот за професионални и работни односи (DIER), во текот на истрагата на потенцијални случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација.
- ✓ Во **Полска**, согласно Законот од 20 јули 2017 г. за изменување на Законот за унапредување на вработувањето и институциите на пазарот на трудот и некои други закони, кој влезе во сила на 1 јануари 2018 г., беа воведени одредби за уредување на поедноставената процедура за вработување на странски работници. Со изменетиот закон, на деловниот субјект којшто ангажира странец му се наметнува обврската на писмено да ја извести надлежната регионална канцеларија за вработување најдоцна на денот на почетокот на работниот однос. Исто така, законот ја дава и правната основа за Националниот трудов инспекторат да пристапи во централниот регистар на предмети за работни дозволи, сезонски работни дозволи и пријави за ангажирање странци. Контролата на усогласеноста со погоре споменатите закони е во надлежност на Националниот трудов инспекторат, а се спроведува како дел од редовните контроли што ги вршат трудовите инспектори. Во случај на посериозни повреди на законот (на пример, неовластено склучување на договор за дело со значителен број луѓе), трудовиот инспектор може да поднесе пријава за сомнение за сторено кривично дело согласно член 219 од КЗ. Доколку, во текот на контролата, трудовиот инспектор се посомнева дека е извршено кривичното дело трговија со луѓе, инспекторот пријавата ја поднесува до Јавното обвинителство.

ФОКУС: Соработка со синдикатите

Во **Австрија**, синдикатот PRO-GE презеде чекори да ги информира сезонските земјоделски работници за нивните права така што испрати свој синдикален претставник на земјоделските површини, како дел од информативната кампања за правата за земјоделските работници, што PRO-GE ја покренала во соработка со советодавниот центар за недокументирани работници UNDOK, Австрискиот синдикален сојуз (ÖGB), и невладините организации LEFÖ-IBF, MEN VIA, Nyéléni Austria, Migrare, Südwind Oberösterreich и Working Globally. Како резултат на тоа што еден романски сезонски работник ги контактираше претставниците на синдикатот, полицијата изврши увид и се поведе истрага за случај во кој едно од обвиненијата се однесуваше и на трговија со луѓе.

Во **Бугарија**, Конфедерацијата на независни синдикати (KNSB) активно работи на сузбивање на трудовата експлоатација преку подигање на свеста, директна теренска работа и меѓународна соработка. Во 2018-2019 г. беа спроведени два проекти. Првиот проект беше во соработка со германскиот синдикат Deutscher Gewerkschaftsbund („Правично вработување“ и „Правична мобилност“), и имаше за цел да се сузбие трудовата експлоатација на бугарските работници во Германија. Вториот проект („Подигни се“) го спроведе конзорциум од 11 организации, вклучително и бугарскиот Сојуз на земјоделски синдикати (FNSZ), бугарскиот Трудов инспекторат, како и FLAI CGIL, најголемиот италијански синдикат во областа на земјоделството. Во рамките на овој проект се објави извештај за непријавената работа во земјоделството во Бугарија, како и прирачник на добри практики за сузбивање на незаконската работа во земјоделството, а воедно и се спроведоа кампањи за подигање на свеста. Дополнително, во Италија беше спроведена и теренска работа, која резултираше со идентификување на случаи на трудова експлоатација во регионот Апулија.

На **Исланд**, Исландската конфедерација на трудот (ASÍ) го спроведе проектот „Еднакви права – без исклучок!“ во соработка со полицијата, даночните органи и други засегнати страни. Како дел од проектот, на повеќе јазици беа издадени летоци со информации за правата на странските работници на Исланд, колективните договори и други услови за вработување. Освен тоа, претставниците на синдикатите беа обучени како да ги препознаат показателите за трговија со луѓе. Тие имаат право да влезат на работното место, да побараат увид во документација поврзана со работата, а може и да поведат постапки за повреда на колективните договори пред судот на трудот. Се вршат и заеднички инспекции на работните места со Секторот за труд, полицијата, даночните органи, агенцијата за домашни приходи и синдикатите.

Во **Италија**, синдикатите, како што се италијанската Генерална конфедерација на трудот (CGIL), италијанскиот Сојуз на агроиндустриски работници (FLAI), италијанската Конфедерација на работнички синдикати (CISL), италијанскиот Трудов синдикат (UIL), и Основниот синдикат (USB) ја играат стожерната улога во спречувањето и справувањето со експлоатација на мигрантите во земјоделството. Синдикатите не само што преговараат за работните услови преку колективните договори и учествуваат во националната расправа за тоа како да ѝ се стави крај експлоатацијата на земјоделските работници, туку тие често пати даваат и правна помош и друга поддршка. Во случаи на трудова експлоатација, FLAI-CGIL го олеснува пристапот до правда за жртвите, а при тоа го свртува и вниманието на полицијата и правосудството кон случаите на експлоатација, и ги поддржува експлоатираните работници во правните постапки.

Подигање на свеста

Подигање на свеста за трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, како да се избегне и каде да се побара помош е од голема важност бидејќи сè уште голем број луѓе се неинформирани за оваа појава. Националните извештаи за мониторинг на ГРЕТА нудат примери за најразлични мерки за подигање на свеста од страна на националните органи, во партнерство со граѓанското општество и меѓународните организации, со намера да се спречи трговијата со луѓе заради трудова експлоатација.

ГРЕТА нагласи дека е важно да се оцени ефектот од кампањите за подигање на свеста за да се оцени дали се зголемиле познавањата и дали се сменило однесувањето, за да може да се планираат идните кампањи и другите активности врз основа на конкретни докази и податоци.

- ✓ Во **Белорусија**, во 2019 г., невладината организација Gender Perspectives/La Strada Program ја спроведе кампањата „Прашај дури си овде“ за спречување на трудовата експлоатација и повредите на правата на белоруските мигрантски работници во Полска. Како дел од кампањата, беа објавувани и тематски написи во медиумите и на интернет страницата на Gender Perspectives/La Strada Program, а на Јутјуб беше отворен канал за безбедна миграција, на кој се објавуваа видеа за безбедно вработување, спречување на трудовата експлоатација, и заштита на правата на трудовите мигранти.
- ✓ Во **Естонија**, кампањата за подигање на свеста со наслов „1 живот“ започна да се спроведува во 2017 г. во најголемите градови во земјата. Кампањата ја кофинансираа Министерството за внатрешни работи и Фондот за внатрешна безбедност на Европската Комисија, а заеднички ја спроведоа Министерството за правда, Министерството за социјални прашања и невладините организации Living for Tomorrow и Естонскиот центар за човекови права. Во текот на кампањата беа споделувани информации на Јутјуб и Фејсбук, како и преку реклами во трговските центри, во кина, на автобуски станици, на аеродромот и на пристаништето во Талин, како и на траектите. Меѓу информациите што се соопштуваа за време на кампањата се содржеа и информации за проблемот со трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Потоа беше спроведена оценка на ефектот врз основа на интервјуа и онлајн анкета со 300 испитаници на возраст од 15-55 години. Во 2015 г., беше спроведена онлајн кампања за подигање на свеста, со цел да се обезбедат информации за безбедно вработување во странство, вклучително и список на проверки за прашања кои мора да се проверат пред да се прифати работата во странство. Оцената на ефектот од оваа кампања покажа дека општата свесност за работничките права и политиките за посредување при вработување се зголемила за околу 3%, додека пак кај посебните фокусни групи за околу 7%.
- ✓ На **Малта**, како дел од третиот Национален акциски план (2015-2016), беше објавена брошура со информации за работничките услови и плати во земјата, и тоа на англиски, кинески, арапски, руски и филипински. Во брошурата се објаснуваат ризиците од трговијата со луѓе заради трудова експлоатација и се дадени телефонските броеви на институциите што може да се контактираат за помош во случај на експлоатација. Брошурата им се дели на странците кои планираат да работат на Малта преку малтешките конзуларни претставништва таму.

- ✓ Во **Полска**, во 2017 г., беа организирани повеќе конференции во градовите од Светокришкото Војводство со цел да се подигне свеста за ризиците од сезонска работа во странство меѓу универзитетските студенти и средношколските матуранти. На конференциите присуствуваа околу 1.300 учесници и, врз основа на анкетата што се спроведе меѓу учесниците, беше изготвен извештај за свесноста на младите луѓе за ризиците од трговија со луѓе и принудна работа.
- ✓ Во **Романија**, во 2018 г., Националната агенција за сузбивање на трговијата со луѓе (ANITP), заедно со невладината организација Save the Children Romania, ја започна кампањата „Работи во странство безбедно!“. Еден од главните аспекти на оваа кампања беше да се преземат превентивни мерки во однос на ризиците од трговија со деца коишто може да настанат кога родителите работат во странство, а ги оставаат своите деца во Романија, згрижени кај други возрасни лица. Понатаму, на почетокот на 2018 г., ANITP ја поведе и кампањата „Запознај ги своите прва! Почитувај ги своите обврски“, како дел од проектот „Намалување на трговијата со луѓе преку подобра информираност на граѓаните“, финансиран од Фондот за внатрешна безбедност на ЕУ. Кампањата имаше за цел да се намали побарувачката на услуги од жртвите на трговија со луѓе. Пораката на кампањата беше „И работодавачот и вработениот мора да заработат од работата. Користењето на услугите од жртва на трговија со луѓе е казниво со закон“.
- ✓ Во **Словенија**, во 2018 г., Словенечката филантропија – Здружение за промоција на доброволната работа го спроведе проектот „Сузбивање на трговијата со луѓе – ширењето информации е оружје против експлоатацијата“. Проектот се состоеше од седум информативни работилници за бегалци и мигранти, како и пет работилници за стручните работници (мигрантските службеници, азилантските службеници, персоналот којшто работи во детските установи, невладините организации и други организации), како и волонтери. Во 2018 г., во рамките на проектот „За-говор“, којшто го спроведе Советодавниот работнички центар, се спроведе и кампања за подигање на свеста и идентификација на потенцијалните жртви на принудна работа. Тоа подразбираше и организирање на информативни и советодавни сесии, делење на лекции за работнички права, како и објавување на месечни извештаи.
- ✓ Во **Обединетото Кралство**, во 2014 г., Министерството за внатрешни работи ја започна кампањата со наслов „Современото ропство е поблиску одошто си мислиш“ со цел, кај пошироката јавност, да ја подигне свеста за современото ропство и неговите различни пројави.¹⁸ Понатаму, во 2014 г., Надлежниот орган за сезонска работа (GLA), Здружението на давателите на труд и невладината организација Migrant Help спроведоа мултисекторска кампања „Заедно посилни“ со цел да ја подигнат свеста за трговијата со луѓе заради принудна работа во синцирите на снабдување и да ја откријат и сузбијат скриената трудова експлоатација. Покрај тоа, беа направени и онлајн реклами, директни е-пораки и реклами во печатот насочени кон малите и средните деловни субјекти, со цел да се подигне свеста за принудната работа и експлоатацијата во ризичните сектори (земјоделство, рибарство, прехранбена индустрија, градежништво и угостителство), така што беа

¹⁸ Видете: <https://www.gov.uk/government/publications/modern-slavery-closer-than-you-think>.

ангажирани и релевантните професионални тела за да ги информираат вработените за современото ропство и мерките за да се обезбеди дека нивните синџири на снабдување се чисти. Во 2017 г., Министерството за внатрешни работи изработи и видео за Јутјуб како и леток за „домашното ропство“, до цел да ја подигнат свеста на пошироката јавност за начините на кои може да се пријават случаи на сомнение за трговијата со луѓе и експлоатација.

Насочена превенција кај ризичните групи

Конвенцијата им налага на договорните страни да донесат и/или да зајакнат ефективни политики и програми за спречување на трговијата со луѓе, особено за лицата што се во ризик да бидат тргувани. Ранливоста кон експлоатацијата и трговијата со луѓе е одредена од комбинација на фактори, повеќето од кои се структурни и се поврзани со социјалните, економските, трудовите и имиграциските политики.

Мигрантските работници, особено сезонските и нерегуларните мигрантски работници, како и барателите на азил кои немаат пристап до пазарот на трудот, се особено ранливи на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Во превентивни мерки спаѓа обезбедување информации за трудовите мигранти, како пред така и по нивното заминување, така што да може да донесат информирана одлука за своето мигрирање, како и воспоставување на дроп-ин центри за недокументираните мигрантски работници во земјите на одредиште.

- ✓ Во **Австрија**, во јуни 2014 г., беше основан дроп-ин и советодавен центар за недокументираните работници, UNDOК. Со центарот раководи Здружение на синдикатите, Комората на трудот, Националната студентска унија и организациите на граѓанското општество. UNDOК го финансираат Министерството за труд, социјални прашања и заштита на потрошувачите, Виенскиот фонд за унапредување на вработувањето, Комората на трудот и синдикатите. Центарот ги информира недокументираните мигрантски работници за нивните права, вклучително и преку летоци. На лицата кои работата во Австрија без дозвола за престој и/или дозвола за работа, а на кои не им ја плаќаат договорената плата или кои се оштетени од своите работодавачи на кој било друг начин, им се дава основно советување за прашања од трудовото право, социјалното осигурување и помош со административните процедури. UNDOК активно соработува со организациите кои им даваат поддршка на жртвите на трговија со луѓе.
- ✓ Во **Белорусија** постои дежурна СОС-линија за безбедна миграција и сузбивање на трговијата со луѓе, којашто ја водат невладините организации Gender Perspectives/La Strada Program и Клубот на деловните жени. Помеѓу 2017 и 2019 г. беа остварени над 21.740 консултации преку овие СОС-линии.
- ✓ Во **Бугарија** секоја година се спроведува кампања за справување со трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, како на национално така и на локално ниво, насочена кон бугарските државјани кои бараат сезонска работа во ЕУ и студентите кои се подготвуваат за работа преку лето. На пример, во 2013 и 2014 г., беа спроведени кампањи насочени кон бугарските берачи на бобинки во Шведска, во соработка со

невладините и ромските организации. Во 2018 г., како дел од Програмата за швајцарско-бугарска соработка, беше организирана кампања за подигање на свеста за трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, насочена кон луѓето кои бараат работа во странство (обично млади луѓе, вработени на нискоквалификувани работни места коишто ги наоѓаат онлајн). Посебна кампања беше посветена на ризиците од запаѓање во ситуација на трудова експлоатација во Чешка, којашто е едно од клучните одредништа за трговијата со луѓе за трудова експлоатација за бугарските државјани.

- ✓ **Грузија** спроведе два пилот проекти насочени кон основање на безбедни и сигурни канали за трудова миграција, едниот со Германија, а другиот со Полска и Естонија. Информативни летоци на повеќе јазици се делат на граничните премини, на аеродромите, во центрите за бараатели на азил, и во прифатните центри за имигрантите.
- ✓ Во **Германија** постојат работодавни центри за мигрантските работници коишто им обезбедуваат информации за социјалното и трудовото право, со коишто претежно раководат организации поврзани со синдикатите и се финансираат од јавните установи на ниво на сојузните држави и општини. Во работодавните центри се врши советување на мигрантските работници, кои доаѓаат како од ЕУ така и надвор од неа, а со тоа се придонесува за намалување на ризикот од трговија со луѓе и експлоатација. Советувањето е бесплатно и анонимно и се дава без оглед на статусот на престој на мигрантскиот работник и постоењето на писмен договор за работа. Организациите „Arbeit und Leben“ и „Faire Mobilität“ раководат со такви центри во неколку сојузни држави. Во периодот помеѓу 2013 и 2018 г. информации и совети им беа дадени на вкупно 5.322 работници; 37% од нив беа вработени во секторите за преработка на месо и живинарство. Другите сектори од кои работниците бараат советување се земјоделството, бродоградежништвото, куќната помош, градежништвото и угостителството.
- ✓ Во **Италија**, во 2019 г., беше потпишан договорот за соработка во сузбивање на *caporalato* и нерегуларната работа во земјоделскиот сектор помеѓу префектурата Сиракуза, Покраинската канцеларија на трудот, Подрачниот трудов инспекторат, неколку невладини организации и синдикати. Со договорот, меѓу другото, се предвиди создавањето на мобилни дроп-ин центри за обезбедување здравствена, правна и психолошка помош на сите мигранти и сезонски работници. Надоврзувајќи се на овој договор, префектурите Сиракуза и Рагуза го промовираа планот за сузбивање на појавата на трудова експлоатација и *caporalato* во рамките на проектот финансира од AMIF. Проектот го спроведуваа синдикатот CGIL заедно со ИОМ и невладините организации (Caritas, We Care и Cooperativa Proxima) и имаше за цел да ги сензитивизира мигрантските работници во прифатните центри за ризиците од ангажирање за работа во експлоатирани услови.
- ✓ Во **Летонија**, во јуни 2018 г., беше спроведена кампања на Министерството за надворешни работи и Министерството за внатрешни работи за безбедно патување и ризиците од трудова експлоатација во странство. Беа изработени и емитувани две видеа, а се дистрибуираа и печатени материјали на главните превозни јазли и во јавните автобуси.

- ✓ Во **Холандија**, Министерството за социјални прашања и вработување врши превентивна работа преку подигање на јавната свест, вклучително и по пат на дистрибуирање брошури на различни јазици за работење во Холандија, а спроведува и информативни кампањи во земјите на потекло. Финансирани од Министерството за социјални прашања и вработување, невладината организација „FairWork“ изработи онлајн алатки, во комбинација со работата на културните медијатори, за да ги информира трудовите мигранти за нивните права, а пак заедно со синдикатите и компаниите работеше на спречување на експлоатацијата на бугарските, полските и романските мигрантски работници.
- ✓ Во **Украина**, Државниот инспекторат за труд, во соработка со Државната служба за вработување, спроведува информативно-едукативни активности за безбедно вработување во странство, за ризиците од нерегуларната трудова миграција и за важноста од законско вработување. На пример, во првата половина од 2016 г., Државниот инспекторат за труд и персоналот на регионалните центри за вработување спроведоа 434 заеднички работилници, со учество на директорите на компаниите, трговците поединци и невработени лица. Националната бесплатна СОС-линија за сузбивање на трговијата со луѓе им дава совети на Украинците коишто планираат да патуваат во странство или да се вратат во Украина, како и на странците коишто живеат во Украина. Во текот на информативните семинари за општите прашања во врска со вработување, стручните работници од центрите за вработување ја подигаат свеста за ризиците од последиците на трудовата миграција.

Куќните помошници и негувателите, каде што спаѓаат и дадилките за деца, се особено ранливи на експлоатација, поради фактот што во голем број земји развојот на приватниот пазар за куќни помошници и негуватели поминува неконтролирано, постојат празнини во трудовото законодавство, а приватните домаќинства обично не може да подлежат на инспекција без налог за претрес.

- ✓ Во **Ирска**, откако Ирскиот центар за правата на мигрантите го препозна вработувањето на дадилките во супстандардни услови на куќна работа како сè почест проблем, во текот на 2016-2017 г. беа спроведени низа инспекции и беа регистрирани 16 агенции за посредување при вработување на дадилки. WRC издаде леток со наслов „Работнички права на куќните помошници во Ирска“, а Ирскиот конгрес на синдикатите (ICTU) спроведе кампања за подобрување на правата на куќните помошници.
- ✓ Во **Германија**, во случаите во кои се вмешани и трети страни, како што се агенции или т.н. медијатори за куќна помош, може да се спроведат испитувања или предистражни постапки доколку постојат индикации за лажно самовработување или неисплаќање на минималната плата. Работодавачите во секторот на куќна нега чиешто седиште е во странство, кога своите работници ги испраќаат во Германија, мора работното место да ѝ го пријават на царинската управа кога даваат услуги на амбулантска грижа, согласно Законот за испратени работници. Согласно годишниот ситуационски извештај на ВКА, во периодот помеѓу 2014 и 2017 г., беа спроведени 12 истраги ЗА случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација во куќни услови.

- ✓ Во **Норвешка**, во 2013 г., се отвори Центарот за дадилки, со којшто управува невладината организација Norwegian People's Aid, којшто се занимава со информирање и советување на дадилките и семејствата домаќини. И норвешкиот Caritas, исто така, отвори свој Центар за дадилки, којшто работи со помош од Директоратот за имиграција (UDI). Согласно Циркуларот за „Управни мерки поврзани со семејството домаќин (карантин)“,¹⁹ изменет во 2019 г., UDI може да одлучи на одредено семејство домаќин да не му издаде дозвола за работа на дадилка, доколку семејството постапило спротивно на дозволата за работа. Оваа управна мерка има за цел да спречи дадилките да не се користат како евтина работна рака, но и да ја спречи појавата на принудна работа, трговија со луѓе и други облици на експлоатација. Изречениот период на дисквалификација може да трае една, две или пет години. За многу сериозни кривични дела, периодот на дисквалификација може да трае и 10 години. Доколку UDI одлучи да изрече период на дисквалификација на некое семејство домаќин, а кај нив веќе престојува постојна или некоја нова дадилка, на дадилката ѝ се остава разумен временски рок да го смени своето семејство домаќин пред UDI, да им ја укине дозволата, ако е тоа потребно.

ФОКУС: Спречување на трговијата со куќни помошници во дипломатските домаќинства

Во **Австрија**, како дом на голема дипломатска заедница, особен акцент се стави врз спречувањето на трговијата со луѓе меѓу приватниот куќен персонал во дипломатските домаќинства. Сојузното министерство за Европа, интеграција и надворешни работи донесе сеопфатна политика која предвидува и задолжителни лични разговори при годишното обновување на личните легитимации на куќниот персонал во дипломатските домаќинства, писмен договор за работа, и пренос на плата на личната банковна сметка што се води на името на куќниот помошник. Министерството организира периодични настани за куќните помошници во дипломатските домаќинства за да ги информира за нивните основни права. Во јули 2016 г., Министерството објави брошура за приватниот персонал во дипломатските домаќинства со којашто ги информира за нивните права и обврски за време на престојот во Австрија, како и релевантните контакти за во итни случаи.

Во **Белгија**, Министерството за надворешни работи воведо превентивен систем. Пред доаѓањето во Белгија, договорот за вработување на куќните помошници се преиспитува во Министерството, а работникот се известува за неговите права и обврски. Откако ќе стапнат на белгиска почва, куќните помошници мора да присуствуваат на интервју еднаш годишно во Протоколарната служба за да ја обноват својата посебна легитимација, што дава прилика да се проверат нивните услови за работа. Во мај 2013 г., во рамките на Министерството за вработување (SPF Emploi), се основа и Комисија за добро службување, којашто е одговорна за решавање на спорови помеѓу персоналот во амбасадите и нивните работодавачи. Беше објавен и леток наменет за информирање на подносителите на барање за работна виза, со информации за работните стандарди што треба да се почитуваат во Белгија и службите што може да се контактираат во случај на експлоатација.

Во **Франција**, куќните помошници од трети земји вработени од страна на дипломатскиот персонал мора да добијат виза за долгорочен престој пред да дојдат во Франција, со што му се овозможува на Протоколот при Министерството за надворешни работи да го разгледа предметот за

¹⁹ Видете: УДИ 2014-008 Управни мерки во однос на семејството домаќин (карантин). Достапно на: <https://www.udiregelverk.no/en/documents/udi-guidelines/udi-2014-008/>.

издавање на посебна дозвола за престој во категоријата „приватен персонал“. Вработениот се повикува лично на интервју за да може да ја добие посебната дозвола за престој, којашто важи една година, а се обновува под исти услови. Протоколот ја нагласува и апсолутната обврска пасошот и посебната дозвола за престој да му се остават на располагање на вработениот. Во случај на раскинување на договорот, Протоколот мора да се извести, дозволата за престој се повлекува, а трошоците за враќање на работникот паѓаат на товар на работодавачот. По исклучок, друг работодавач може да побара да го вработи истиот работник, по можност во друга мисија, под услов ова барање да му се достави на Протоколот во рок од еден месец од раскинувањето на претходниот договор.

Во **Германија**, сиот куќен персонал којшто работи во дипломатските домаќинства добива лична покана за информативни настани кои ги организира Сојузното министерство за надворешни работи, во соработка со советодавниот центар Van Ying, кој редовно објавува ажурирана верзија на информативна брошура на повеќе јазици и им ја дели на дипломатските мисии. Во случај на проблем, Сојузното министерство за надворешни работи може да организира и постапка за медијација. Сојузното министерство за надворешни работи спроведува истрага за сите пријави за наводни повреди на основните стандарди за куќниот персонал вработен во дипломатските домаќинства.

Во **Ирска**, службениците од Одделението за сузбивање на трговијата со луѓе (АНТУ) при Министерството за правда и еднаквост, како и Одделението за истрага и координација во случаи на трговија со луѓе (НТИСУ) при Националната полиција на Ирска (An Garda Síochána) им држат обуки за справување со трговијата со луѓе на службениците од Министерството за надворешни работи и трговија, како и на ирските дипломати пред да бидат испратени во ирските амбасади и конзулати во странство. Во обуките, исто така, е вклучена и тема за тоа што се очекува од дипломатите согласно Упатството за вработување на приватните куќни помошници, кое беше донесено во 2014 г., а изменето во 2018 г.,²⁰ и со кое јасно се поставуваат стандардите во однос на платата, евиденцијата, здравственото осигурување и социјалното осигурување.

Во **Швајцарија** беше воведена процедура според која договорите за вработување на куќните помошници мора да се потпишат пред странското лице да допатува во Швајцарија. Конзуларните службеници ги проверуваат договорите во текот на личните интервјуа што се водат заради издавање на виза за влез во Швајцарија, при што куќните помошници се информираат за нивните права, обврски и работни услови. По пристигнувањето во Швајцарија, тие мора да се состанат со службените лица од Министерството за надворешни работи, а може да ја контактираат и Канцеларијата на медијаторот, којашто беше отворена во Женева со цел да се решаваат споровите во кои се вмешани и лица кои уживаат дипломатски привилегии и имунитет.

Членовите на ромската заедница често пати се погодени од сиромаштија, невработеност и несоодветен пристап до услуги, со што стануваат особено ранливи на трговијата со луѓе. Различните договорни страни на Конвенцијата спроведуваат разновидни превентивни активности насочени конкретно кон нивните ромски заедници.

- ✓ Во **Албанија**, ромската и египетската заедница се групи кои се посебно ранливи на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, бидејќи често пати наоѓаат работа во неформалната економија. Во јуни 2017 г., Министерството за внатрешни работи, во соработка со Организацијата ARSIS и Одделението за заштита на децата во Општина Тирана, одржа две информативни средби со претставниците на ромската и египетската заедница од населбите Селита и Изберишт во Тирана. Целта на

²⁰ Достапно на: <https://www.dfa.ie/media/dfa/alldfawebstimedia/embassies/20171221updated-Guide-lines.pdf>.

состанокот беше да се подигне свеста за појавата на трговијата со луѓе, нејзините облици, начини и показатели за идентификување на можните жртви на трговија со луѓе, помошта, начини за пријавување, како што е националната СОС-линија 116006, како и бесплатната апликација за паметни телефони *Raporto! Shpëto!* („Пријави! Спаси!“). Освен тоа, помеѓу 2015 и 2019 г., Владата организираше 13 средби за подигање на свеста наменети за младите луѓе, главно од ромската и египетската заедница, и посебно во руралните средини.

- ✓ Во **Бугарија**, иницијативата што ја спроведоа холандската амбасада и ромската невладина организација Amalire имаше за цел да ги информира ромските заедници за можностите за редовна миграција и ризиците зад нерегуларната миграција во Холандија. Друга кампања беше организирана во 2018 г. со поддршка од британската амбасада, чијашто цел беа ромските деца. NCSTНВ, заедно со Мрежата на здравствените медијатори и Министерството за надворешни работи, спроведоа информативна кампања за припадниците на ромските заедници ширум Бугарија за ризикот од трудова експлоатација на полето на берба на бобинки во Шведска. Националната мрежа на здравствените медијатори се состои од 140 ромски медијатори во околу 70 општини, кои служат како мост помеѓу ранливите малцински заедници и здравствените и социјалните служби. Локалните комисии за сузбивање на трговијата со луѓе во населбите со поголеми ромски заедници (особено во Бургас, Пловдив, Пазарџик, Монтана, Сливен и Варна) голем дел од своите превентивни активности ги фокусираат врз ромските заедници.
- ✓ Во **Молдавија**, Министерството за здравство, труд и социјална заштита, во партнерство со ИОМ, во декември 2017 г. и јули 2018 г., организираше обуки на тема „Улогата на медијаторите во заедница при справување со случаите на трговија со луѓе и семејно насилство во населбите населени со ромско и мешано население“. Целта на овие семинари беше да се информираат медијаторите во заедница, социјалните работници и координаторите на мултидисциплинарните тимови за промените во правната рамка, методологијата за идентификување на случаите и пружање помош, и создавањето платформа за комуникација и координација заради давање помош на централно, локално и меѓурегионално ниво.
- ✓ Во **Словачка** се спроведоа поголем број проекти насочени кон ромската заедница чијашто цел беше да се поддржи развојот на социјалните услуги, центрите во заедница и предучилишното воспитување. На пример, во рамките на проектот „Зажакнување на заедничките мерки за спречување на принудната работа во ромската заедница и развој на механизам за упатување“ се изработи филм, информативен материјал, како и прирачник за работодавачите со цел да се зголеми свеста за принудна работа.
- ✓ Во **Словенија**, во 2018 г., за учениците се организираа активности за подигање на свеста за опасностите од принудни и договорени бракови, при што една третина од активностите беа спроведени во населбите со ромско население.

Мерки за потиснување на побарувачката, вклучително и преку јавно-приватни партнерства

Со членот 6 од Конвенцијата, на договорните страни им се наметнува обврската да донесат законодавни, управни, образовни, социјални, културни и други мерки за да се потисне побарувачката на услугите од жртвите на трговија со луѓе. Понатаму, во членот 19 од Конвенцијата, исто така, се содржи и одредбата со која договорните страни се поттикнуваат да го криминализираат свесното користење на услугите од жртвата на трговија со луѓе, како начин да се потисне побарувачката којашто е двигател на трговијата со луѓе. Оваа одредба е насочена кон клиентите на услугите што ги даваат жртвите на трговија со луѓе, било заради сексуална експлоатација или заради трудова експлоатација, ропство или практики слични на ропство, слугување или земање на органи.²¹

3-тиот Општ извештај на ГРЕТА (2013) има еден раздел во којшто се испитуваат факторите кои делуваат како двигатели или олеснувачи на користењето на услугите од тргуваните лица, како и разгледуваните политики што може да помогнат да се потисне побарувачката, со посебен осврт врз улогата и вклученоста на приватниот сектор.²² Оттогаш, националните оценски извештаи на ГРЕТА забележаа низа мерки што договорните страни ги преземаат за да ја намалат побарувачката која ја поттикнува трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, вклучително и преку зголемено освестување на компаниите за потребата да ги почитуваат човековите права во своите синџири на снабдување и кривично да одговараат во случај на злоупотреба на човековите права.

Надоврзувајќи се на Водечките начела за деловните субјекти и човековите права на ОН од 2011 г., Комитетот на министри на Советот на Европа ја донесе Препораката Cm/Rec/(2016)3 за човековите права и деловните субјекти, четиво кое на земјите членки им дава насоки во однос на повредата на човековите права од страна на претпријатијата, вклучително и за детска работа и принудна работа.²³ Поголем број договорни страни усвоија национални акциски планови за спроведување на Водечките начела за деловните субјекти и човековите права на ОН, вклучувајќи и мерки што се релевантни за справување со трговијата со луѓе. Некои земји донесоа закони со кои спречувањето на трговијата со луѓе се интегрира во политиките за јавни набавки и се промовира транспарентноста во синџирите на снабдување, во намера да се овозможи надзор врз работата на компаниите и да се спречи трговијата со луѓе и трудовата експлоатација.

- ✓ Во **Австрија**, проектот „Трговијата со луѓе во синџирот на снабдување – успешно сузбивање на трудовата експлоатација“ го финансира Сојузното министерство за труд, социјални прашања, здравство и заштита на потрошувачите, а го спроведува Мрежата за социјална одговорност, австриска мрежа на невладини организации и синдикати кои делуваат на полето на корпоративната општествена одговорност, деловните односи и човековите права. Целта на проектот, чиешто времетраење се продолжи до крајот на 2020 г., е да се направи анализа на тоа како постојните знаци за квалитет и мултисекторските иницијативи може да се искористат за сузбивање и спречување на трговијата со луѓе и трудовата експлоатација во меѓународните синџири на снабдување. Австриските власти наведоа дека 14 знаци за квалитет и мултисекторски иницијативи се идентификувани како особено релевантни за спречување на трудовата експлоатација и трговијата со луѓе.

²¹ Појаснителен извештај кон Конвенцијата, пасус 231.

²² Видете с. 45-50. Достапно на: <https://rm.coe.int/16805aa45d>.

²³ <https://edoc.coe.int/en/fundamental-freedoms/7302-human-rights-and-business-recommendation-cmrec20163-of-the-committee-of-ministers-to-member-states.html>.

Сојузниот закон за јавни набавки (BVergG 2018) и Сојузниот закон за јавни набавки на концесии (BVergGKonz 2018) влегоа на сила во Австрија во 2018 г. Согласно овие закони, договорниот орган или субјектот мора да го исклучи економскиот оператор од учество во постапката за набавки доколку економскиот оператор (или член на некое негово управно, раководно или надзорно тело или лице овластено да го застапува економскиот оператор, да одлучува во негово име или да го контролира) бил правосилно осуден, меѓу другото, и за ропство, трговија со луѓе или прекугранична трговија заради проституција. Основот за задолжителното исклучување важи и за сите подизведувачи. Во случај подизведувачот да бил осуден за некое од претходно наведените кривични дела, економскиот оператор мора да биде исклучен од учество во постапката за набавка, или пак односниот подизведувач мора да биде одбиен (а пак економскиот оператор мора да назначи друг подизведувач).

- ✓ Во **Белгија**, третиот Национален акциски план (2015-2019) предвидува мерки за подигање на свеста за трговијата со луѓе во секторите каде што економската експлоатација може да се случи, особено во угостителството и градежништвото, но и во земјоделството, производството и рибарството. Им беше даден приоритет на проектите што беа изработени заедно со синдикатите, со намера да се финансираат ефективни начини на ширење информации за спречување на трговијата со луѓе. Освен тоа, се започна и со подготвителни работи за сензитивизирање на банкарскиот сектор кон трансакции зад кои може да се крие трговија со луѓе. Поранешниот Центар за еднакви можности и сузбивање на расизам (а сега Белгискиот сојузен центар за миграции, MYRIA) изработи неформални алатки за претпријатијата коишто работат во градежниот сектор, и тоа во рамките на европскиот проект со наслов „Корпоративна општествена одговорност за спречување на трговијата со луѓе“. Во овие алатки се наоѓа и една брошура со примери од судската пракса во областа на трговијата со луѓе заради економска експлоатација со показатели за откривање на случаите и спречување на ризиците коишто може да доведат до трговија со луѓе и експлоатација.
- ✓ Во **Бугарија**, NCSTNB активно го ангажира приватниот сектор (вклучително и Поштенската банка и најголемата телекомуникациска компанија, A1) во кампања за подигање на свеста за сузбивање на трговијата со луѓе во 2010-2013 г. и, во партнерство со „Mappower“ од Бугарија,²⁴ ја промовираа деловната етика и корпоративната општествена одговорност. Поштенската банка ја финансираше кампањата на NCSTNB што се спроведуваше на национално ниво, во партнерство со Новиот бугарски универзитет. „Mappower“ Бугарија поддржа неколку кампањи за подигање на свеста за трудовата експлоатација со фокус врз младите луѓе и спроведе помали програми за интеграција на жртвите на трговија со луѓе така што им спроведе обука во нивните простории, им даде можности за практиканство и им помогна да најдат работа. Во септември 2019 г., Британската амбасада во Софија заедно со NCSTNB

²⁴ Видете, на пример: Политика за деловни партнери во синцирот на набавка на „Mappower“ групацијата, достапно на: <https://www.mappower-group.com/wcm/Supply+Chain+Policy.pdf>; и Перспективите за набавките и синцирите на снабдување на „Mappower“ групацијата, достапно на: [https://www.mappowergroup.com/wcm/MPG SupplyChain_2020.pdf](https://www.mappowergroup.com/wcm/MPG+SupplyChain_2020.pdf).

организираа конференција со наслов „Јавно-приватно партнерство во сузбивањето на трговијата со луѓе: како властите и деловните субјекти да се справат со трговијата со луѓе во синцирите на снабдување“. Особен фокус беше ставен врз текстилниот и угостителскиот сектор, а се вклучија претставници на деловните субјекти, синдикатите и Бугарската комора на трговијата и индустријата. На настанот беа изложени различни механизми што може да се употребат, вклучително и кодекси на однесување за спречување на трудовата експлоатација.

- ✓ Во **Бугарија, Холандија и Полска**, невладината организација La Strada Foundation спроведе проект со наслов „НВО и Ко. ангажирање на деловниот сектор во справувањето со трговијата со луѓе“,²⁵ со кој се промовира нула толеранција за трговијата со луѓе заради трудова експлоатација кај приватните компании и во нивните синцири на снабдување. Проектот, исто така, имаше за цел и да се подигне свеста на агенциите за посредништво при вработување и да се зајакне нивното одговорно однесување во спречувањето на трговијата со луѓе.
- ✓ Во **Данска**, СММ изработи упатство со наслов „Управување со ризикот од прикриена принудна работа – водич за компаниите и работодавачите“.²⁶ Ова упатство се заснова на мапирањето на факторите на ризик и интервјуата направени со работодавачите, а беше изработено во дијалог со низа засегнати страни, вклучително и Данската агенција за пазарот на трудот и посредништво во вработување, Надлежниот орган за работна средина, Службата за имиграција, Царинската и даночната управа, Националната полиција, Надлежниот орган за деловниот сектор и Обединетиот сојуз на данските работници. Од 2014 г., СММ е дел и од Меѓуминистерската работна група за корпоративна општествена одговорност, којашто подготви секторски специфични насоки за корпоративна општествена одговорност заради сузбивање на трговијата со луѓе.
- ✓ Во **Финска**, Европскиот институт за спречување и контрола на криминалот (HEUNI), во април 2018 г., објави упатство за работодавачите и компаниите за управување со ризикот и спречување на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, особено во синцирите на снабдување.²⁷ HEUNI, исто така, започна да спроведува проект за спречување на експлоатацијата на работната сила и трговијата со луѓе преку корпоративна општествена одговорност, што вклучуваше и изработка на упатство и наставни материјали за компаниите коишто користат подизведувачи. Освен тоа, ИОМ Финска објави насоки за работодавачите и претпријатијата за тоа како да ја избегнат трговијата со луѓе заради трудова експлоатација во контекст на сезонската работа, како што е берење бобинки и привремено вработување во стакленици.²⁸ Во 2014 г., беше одобрен Националниот акциски план за спроведување на Водечките начела за деловните субјекти и човековите права на ОН. Во рамките на планот, во Финска беа спроведени обуки за претставниците на деловните субјекти, но и за државните службеници, на тема деловни практики и човековите права, се воспостави одговорно деловно од-

25 Достапно на: <http://lastradainternational.org/about-lsi/projects/ngos+co>.

26 <http://www.centermodmenneskehandel.dk/materialer/instruktioner-til-fagpersoner/>.

27 Достапно на: https://www.heuni.fi/Kansallinen_opas_pohjoismainen_CSR_B5_090418_WEB.pdf.

28 Достапно на: https://iom.fi/sites/default/files/leaflets/IOM_Pikaopas_Kausityo_FINAL_FI.pdf.

несување и се вовеле обврската за поголемите државни компании да мора да известуваат за човековите права, се дадоа насоки за вршење на општествено одговорни јавни набавки, се објавија и меморандуми за повеќе земји поединечно во однос на одговорното деловно однесување, и се изгради дијалог меѓу деловните субјекти, невладините организации и синдикатите, за деловните практики, човековите права и должна претпазливост.²⁹

- ✓ Во **Германија** се усвои Националниот акциски план за деловните субјекти и човековите права 2016-2020, којшто се надоврзува на Водечките начела за деловните субјекти и човековите права на ОН. Планот предвидува активности кои може да придонесат за намалување на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Понатаму, Германија го поддржа проектот на ОБСЕ „Спречување на трговијата со луѓе во синцирите на снабдување преку владини практики и мерки“, во чишто рами се изработи упатство за државните органи како да применуваат етички практики во јавните набавки и да ја промовираат транспарентноста во синцирите на снабдување.³⁰ За време на германското претседавање со Г7, во 2015 г., Сојузното министерство за труд и социјални прашања, заедно со Сојузното министерство за економска соработка и развој, на дневниот ред на самитот го вклучија и прашањето за негување на добра работна практика ширум светот преку одржливи синцири на снабдување. Ова резултираше со усвојување на конкретни мерки, како што е иницијативата за создавање на Фондацијата „Vision Zero“ под покровителство на МОТ, а чијашто цел е спречување на смртни исходи, повреди и заболувања на работното место во глобалните синцири на снабдување. Темата на одржливите синцири на снабдување беше разговарана и за време на германското претседавање со Г20 во 2017 г.

Германските сојузни министерства започнаа неколку иницијативи во сензитивните економски сектори со цел промовирање на одржливи синцири на снабдување надвор од Германија, заедно со приватниот сектор, невладините организации, и релевантните партнери во засегнатите земји. На пример, „Партнерството за одржлив текстил“ се состои од 130 членки и покрива речиси половина од германскиот текстилен пазар. Понатаму, „Тркалезната маса за човековите права во туризмот“ има за цел да се поддржат компаниите од секторот туризам, особено тур-оператерите, во нивните заложби да ја зајакнат одговорноста за човековите права во однос на потрошувачите, работодавачите (вклучително и подизведувачите), како и локалното население во туристичките дестинации. Друг пример е и Германската иницијатива за одржливо какао (GISCO), заедничка иницијатива на Сојузната влада, германската кондиторска индустрија, германските трговци од малопродажбата и граѓанското општество.³¹ Целта е да се подобри приходот на одгледувачите на какао и нивните семејства, како и да се зголеми учеството на одржливо произведеното какао. За да се постигнат овие цели, членовите на GISCO одблизу соработуваат со властите во земјите каде што се произведува какао.

- ✓ Во **Грција**, во намера да се промовираат синцирите на снабдување без трудова експлоатација, Националниот известувач потпиша Меморандум за соработка со Грчката мрежа за корпоративна општествена одговорност. Меморандумот предвидува активности за подигање на свеста меѓу деловните субјекти, потрошувачите и работодавачите преку одр-

²⁹ За повеќе информации, видете: <https://tem.fi/en/enterprises-and-human-rights>.

³⁰ <https://www.osce.org/secretariat/237571>.

³¹ Видете: <https://www.kakaoforum.de/en/about-us/german-initiative-on-sustainable-cocoa/>.

жување на обуки, работилници и настани и со користење на друштвените мрежи заради досегнување до што поширока публика. Понатаму, Националниот известувач и атинската Организација на јавниот превоз се согласија во периодот од 2017 до 2020 г. заеднички да организират обуки за персоналот вработен во јавниот превоз, како и кампањи за подигање на јавната свест за патниците. Слични активности беа организирани и во 2016 г. со атинската Организација на централното пазариште, при што овие активности беа приспособени на контекстот на трудовата експлоатација во земјоделското производство.

- ✓ Во **Холандија**, во 2013 г., се донесе Националниот акциски план за деловните субјекти и човековите права, во кој се разгледуваат негативните влијанија во синцирите на снабдување и прашања поврзани со корпоративна општествена одговорност. Понатаму, во 2014 г., Холандскиот социоекономски совет ја советуваше Владата да ја поддржи изработката на секторски договори за одговорно деловно однесување (ОДО), со што на компаниите, државните тела, синдикатите и претставниците на граѓанското општество ќе им се овозможи да работат заедно на надминување на ризиците од детска и принудна работа во синцирите на снабдување. Упатството за мултинационалните претпријатија на ОЕЦД и Водечките начела за деловните субјекти и човековите права на ОН послужија како основи за изработка на овие секторски договори. Во тој контекст, Холандската влада нарача да се изработи студија за идентификување на деловните сектори кои носат повисок ризик од повреда на човековите и трудовите права во своите синцири на снабдување. Меѓу ризичните сектори беа идентификувани и секторите на текстилното производство, градежништвото, металургијата, електрониката, нафта и гас, земјоделството и прехранбената индустрија. Текстилната индустрија склучи секторски договор за ОДО во јули 2016 г., банкарскиот сектор во декември 2016 г., а пак секторите на злато, протеински зеленчук и шумарство во 2017 г.
- ✓ Во **Обединетото Кралство**, во 2013 г., GLA и најголемите трговци на мало и добавувачи на храна потпишаа Протокол за добавувачи/трговци на мало (познат како „Протокол за супермаркетите“), кој има за цел да обезбеди примена на безбедносните и здравствените стандарди за работниците и елиминирање на сите облици на експлоатација на работниците. Во Водичот низ добри практики за корисниците на трудот и добавувачите се наведуваат сите законски барања и се појаснува како добавувачите можат да проверат дали користат лиценцирана работна рака. Освен тоа, GLA подготви и леток за работничките права, достапен на 18 јазици, во кој се наведени сите обврски на работодавачите, како и организациите што може да се контактираат за помош. По успешното пилотирање на пакетот обуки со еден синцир на супермаркети (Sainsbury's), GLAA (која ја наследи GLA во 2016 г.), започна одблизу да соработува со Универзитетот во Дерби и Иницијативата за етичко тргување врз акредитирање на обуки за персоналот и контролорите на супермаркетите и поголемите добавувачи во прехранбената индустрија со цел подигање на свеста за принудна работа во синцирите на снабдување, за тоа како да ја препознаат принудната работа, и кои мерки да ги преземат.

ФОКУС: Спречување на трговијата со луѓе во синцирите на снабдување

Во **Обединетото Кралство**, согласно член 54 (Транспарентност во синцирите на снабдување и др.) од Законот за современо ропство (MSA 2015), трговските субјекти кои својата дејност во целост или во дел ја извршуваат во Обединетото Кралство, кои се занимаваат со снабдување на добра или услуги, и коишто остваруваат годишен обрт од 36 милиони фунти или повеќе се должни да објавуваат годишни извештаи во кои ги наведуваат чекорите што ги презеле за да се обезбедат дека во нивното работење или во нивните синцири на снабдување не се случува современо ропство. Оваа обврска опфаќа близу 12.000 деловни субјекти во Обединетото Кралство. Во 2019 г., Министерството за внатрешни работи ги изработи насоките за „Објавување на годишен извештај за современото ропство“.³² Владата, исто така, го основа и Форумот на деловните субјекти против ропството, со цел да се забрза напредокот во справувањето со современото ропство и, по Независната ревизија на Законот за современо ропство во 2019 г., се обврза да создаде онлајн служба за централно доставување на годишните извештаи за современо ропство од страна на деловните субјекти, со што ќе им се олесни на потрошувачите, невладините организации и инвеститорите да извршат увид во дејствијата што ги преземаат деловните субјекти за да го спречат современото ропство во своите синцири на снабдување.

Во **Франција**, на 21 февруари 2017 г., се донесе Закон за должна претпазливост на матичните компании и подружните компаниите коишто работат со подизведувачи. Со овој закон се создава обврска за одредени компании да донесат план за претпазливост којшто „ќе биде насочен кон идентификување и спречување на ризиците од повреда на човековите права и темелните слободи, сериозна физичка повреда или еколошка штета, или на здравствените ризици, а кои произлегуваат од нивните активности или активностите на компаниите под нивна директна или индиректна контрола, како и активностите на подизведувачите или добавувачите врз кои имаат влијание на одлучување.“ Компаниите што се опфатени со оваа одредба се сите компании кои, на денот на заклучување на две последователни финансиски години, вработуваат најмалку 5.000 работници во самата компанија или во директните или индиректните подружници чишто седишта се во Франција, или најмалку 10.000 работници во самата компанија и во директните или индиректните подружници чишто седишта се во Франција или во странство. Во случај компанијата да не ги исполни ново воведените обврски, против компанијата може да се поведе граѓанско-правна постапка.

³² Достапно на: <https://www.gov.uk/guidance/publish-an-annual-modern-slavery-statement>.

Идентификување на жртвите

Во членот 10 од Конвенцијата се бара договорните страни да донесат мерки за идентификување на жртвите на трговија со луѓе за сите облици на експлоатација. За да го направат тоа, договорните страни мора на своите надлежни органи да им обезбедат лица коишто ќе бидат обучени за идентификување и помагање на жртвите и да им изработат процедури за идентификација коишто нема да зависат од кривичната истрага.

Случаите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација сè почесто се идентификуваат во договорните страни на Конвенцијата, вклучително и во, на пример, Белгија, Финска, Португалија и Обединетото Кралство, каде што се и доминантниот облик на трговија со луѓе. Сепак, идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација е исклучително тешка. Од една страна, постои недостиг од познавања кога станува збор за идентификување на овој облик на трговија со луѓе, а пак релевантните стручни работници и органи надлежни за идентификацијата често пати имаат и недостиг од персонал, квалификации и финансии. Од друга страна, засегнатите лица можеби и не се самоидентификуваат како жртви, или пак, не согледуваат дека се држат во експлоатирачка ситуација. Овие согледувања често пати се зајакнуваат и со немањето свест за важечките стандарди на трудот и со нив поврзаните права, или пак, со стереотипните и родово засновани конструкти на ранливост и жртвеност, што некои категории на жртви ги обесхрабрува да не сакаат да истапат, или пак им ја намалува можноста да се самоидентификуваат како жртва.

Освен тоа, жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација може да бидат и неповерливи кон надлежните органи затоа што нивната состојба е нерегуларна, било во однос на имиграцискиот статус или пак во однос на условите на нивното вработување. Кога жртвите се припадници на некоја ранлива мигрантска заедница, мора да дојде до промена во односот на доверба со надлежните органи, особено со трудовите инспектори, и мора да се постави заштитен ѕид помеѓу надлежните органи и актерите кои добиваат пријави од жртвите и им даваат помош, и надлежните органи за спроведување на имиграциската политика.

Голем број договорни страни ги изработија и повремено ги ажурираат показателите за идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, со поддршка од меѓународните организации и со вклучување на актерите од граѓанското општество. Со исклучок на неколку, повеќето договорни страни на Конвенцијата воспоставија Национален механизам за упатување (НМУ) за идентификување на жртвите на трговија со луѓе и нивното упатување кон поддршка и заштита. НМУ ги дефинира улогите и задолженијата на засегнатите страни кои може да вршат идентификување на жртвите, а тука обично спаѓаат, покрај службениците за спроведување на законот, и трудовите инспектори, службениците за миграција, здравствените работници, локалните власти и невладините организации.

- ✓ Во **Австрија**, работната група за трговија со луѓе заради трудова експлоатација при националната Оперативна група изготви список на показатели за идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Овој список првенствено е наменет да се користи како алатка за надлежните органи коишто е веројатно да стапат во прв контакт со можните жртви, особено Финансиската полиција, трудовите инспектори и царинските службеници. Списокот е дополнителен и со информации за тоа како сознанието за можна жртва брзо и лесно да ѝ се пренесе на полицијата, како и со информации за организациите кои што даваат услуги за заштита на жртвите.

- ✓ Во **Белгија**, рамката за откривање, идентификување и упатување кон помош на жртвите на трговија со луѓе е дадена во Циркуларот од 26 септември 2008 г. за спроведување на мултидисциплинарна соработка во однос на жртвите на трговија со луѓе и/или одредени потешки облици на криумчарење на луѓе. Сојузното министерство за правда ја усвои ревидираната верзија на циркуларот во декември 2016 г. и ја објави на 30 март 2017 г. Во оваа верзија се објаснуваат улогата и задолженијата за секоја засегната страна поединечно и се опишуваат процесот на идентификација, информациите што треба да ѝ се пренесат на жртвата, помошта што ја обезбедуваат специјализираните центри, доделувањето на периодот на одлучување и издавањето на дозволата за престој. Ревидираниот циркулар содржи и раздели што се однесуваат на идентификувањето на можните жртви на трговија со луѓе заради слугување во дипломатските домаќинства, како и на децата жртви на трговија со луѓе. Кога полицијата или трудовиот инспекторат ќе откријат претпоставена жртва на трговија со луѓе, тие мора да го известат јавниот обвинител, да контактираат некој од специјализираните прифатни центри и, во случај на странски државјани, да го информираат Министерството за надворешни работи. Исто така, тие мора да ја известат претпоставената жртва за релевантната процедура и помошта и заштитата што ѝ стојат на располагање. Овие информации се содржат во една брошура што е достапна на 28 јазици.³³ По откривањето на претпоставените жртви следува формалната идентификација, којашто ја спроведува надлежниот јавен обвинител. Обвинителите своите одлуки околу идентификувањето ги носат во консултација со персоналот од специјализираниот центар каде што била упатена претпоставената жртва, полицијата и трудовиот инспекторат.
- ✓ Во **Бугарија** се користат формализирани показатели за идентификување на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, коишто се наведени во Прилог 1 кон НМУ. Сите 26 членки на НМУ може неформално да идентификуваат жртвите на трговија со луѓе, додека пак формалната идентификација ја вршат полицијата и обвинителството. Иако не се дел од НМУ, двата главни синдикати од неодамна се активираа во сузбивањето на трговијата со луѓе и тие може жртвата на трудова експлоатација да ја упатат кон НМУ.
- ✓ Во **Летонија** на трудовите инспектори, граничните службеници, полициските службеници и невладините организации им стои на располагање Упатството за идентификување на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Во април 2019 г., Одборот за организиран криминал при Државната полиција, заедно со Државниот инспекторат за труд и Државната гранична служба спроведоа активности за справување со трговијата со луѓе заради трудова експлоатација во рамките на Деновите на здружено делување (JAD) во организација на ЕМПАСТ ТНВ на Европол. Како резултат на JAD, 16 лица беа идентификувани како потенцијални жртви на трговија со луѓе и беа упатени до социјалните служби, а при тоа и им се додели период на одлучување. Помеѓу декември 2019 г. и јануари 2020 г., Одборот за организиран криминал доби информации за потенцијални жртви во земјоделскиот и градежниот сектор, при што беа идентификувани и девет потенцијални жртви на трговија со луѓе заради трудова експлоатација.

³³ Достапно на: <http://www.myria.be/fr/publications/victimes-de-la-traite-des-etres-humains-brochure-en-28-langues>.

- ✓ На **Малта**, НМУ беше употребен во т.н. „Случај на фабрика за рекреативна облека“, а кој се однесуваше на девет виетнамски и кинески работници. Под лажен изговор, на работниците им биле издадени визи и работни дозволи и им било овозможено да допатуваат на Малта. Тие живееле во мизерни услови во пренатрупани простории, а ноќе биле заклучувани, пасошите им биле одземени, и им било кажано дека, ако се пожалат, ќе бидат вратени назад во своите земји на потекло. Случајот беше откриен од една невладина организација, по што полицијата им обезбеди преведувачи на овие лица и формално ги идентификува како жртви на трговија со луѓе. Понатаму, во 2016 г., беше откриен и случајот на трговија со луѓе заради трудова експлоатација со 31 жртва Филипинци, кои биле најмени да ги чистат државните болници откако нивниот работодавач го добил јавниот тендер за давање на овој вид на услуги. Спротивно на нивните договори, жртвите биле принудувани да чистат и други објекти, како што се фабрики, канцеларии и приватни домаќинства. Оваа експлоатација беше откриена како резултат на инспекција на работно место што ја спроведе DIER, во која прилика инспекторите разговарале со жртвите. Инспекторите го пријавија случајот во полиција, на сите жртви, нив 31, им беше обезбеден адвокат, со што се овозможи нивната соработка со полицијата.
- ✓ Во **Обединетото Кралство**, рамката за идентификација на жртвите на трговија со луѓе ја дава НМУ. Упатувањето може да го спроведат т.н. Организации за прв одговор, во кои спаѓаат државни органи – како што се полицијата и GLAA – но и невладини организации. Од воведувањето на НМУ во 2009 г., статистиката покажува нагорен тренд во уделот на упатувањата на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација (во 2018 и 2019 г., над 55% од упатувањата се однесувале на случаи на трудова експлоатација). Во 2019 г., Владата основа Единствен надлежен орган (SCA) во рамките на Министерството за внатрешни работи, надлежен за донесување одлуки врз заклучна основа во однос на идентификувањето на жртвите на трговија со луѓе, и како посебен орган од системот за имиграција. Владата вовеле и независни експертски групи за прегледување на сите негативни одлуки на заклучна основа, со што се придонесува за темелната проверка на која подлежат овие случаи.

Штом ќе се утврди основано сомневање дека лицето е жртва на трговија со луѓе, согласно член 13 од Конвенцијата, се активира обврската на договорните страни во своето национално законодавство да предвидат период на одлучување од најмалку 30 дена. Периодот на одлучување не смее да се условува со соработката со органите на истрагата или обвинителството. Во текот на овој период, кој претставува важна гаранција за жртвите и потенцијалните жртви, и има повеќекратна цел, вклучително и да им се допушти на жртвите да закрепнат и да побегнат од влијанието на трговецот со луѓето и да донесат одлука дали ќе соработуваат со надлежните органи, надлежните органи мора да му одобрат на засегнатото лице да продолжи да престојува на територијата на земјата и решенијата за протерување на смее да се извршуваат во овој период.

- ✓ Во **Луксембург**, согласно член 93, став 1, од изменетиот Закон за слободно движење на лицата и имиграција, на претпоставените жртви на трговија со луѓе им се доделува 90-дневен период на одлучување, со цел да побегнат од влијанието на трговците со луѓе, да закрепнат и да донесат обмислена одлука дали ќе поднесат жалба или ќе дадат

изјава во однос на лицата и мрежите што стојат зад трговијата со луѓе. Во текот на овој период не е можно да се изврши мерка на протерување, а лицето на кое му е доделено овој период има пристап до мерките за безбедност, заштита и помош.

- ✓ Во **Холандија**, лицето коешто нема законски основ за престој, но кое пројавува „макар и најмала индиција“ за можноста да е жртва на трговија со луѓе добива тримесечен период на одлучување, без разлика дали засегнатото лице ќе даде формална изјава или не. Иако SZW не се споменува меѓу органите надлежни за доделување на периодот на одлучување, според Законот за странци, во пракса, инспекторите на SZW може да донесат таква одлука и да ѝ ја пренесат на полицијата или на KMar, коишто ќе ја формализираат таквата одлука.
- ✓ Во **Норвешка**, прописите за имиграција предвидуваат шестмесечен период на одлучување за жртвите на трговија со луѓе, што на жртвата ѝ дава за право да добие дозвола за престој, безбедно сместување, правна помош, здравствена заштита и информации за помогнато доброволно враќање. Дозволата за престој им се дава и на државјаните на ЕУ/ЕЕА и на државјаните на трети земји. Дирекцијата за имиграција ја носи одлуката дали да го додели периодот на одлучување врз основа на фактите наведени во барањето доставено од жртвата до полицијата. Доколку постои основано сомнение дека лицето е жртва на трговија со луѓе, и доколку лицето е волно да прими помош и заштита, се доделува периодот на одлучување. Негативните одлуки може да се обжалат до Апелациониот одбор на Дирекцијата за имиграција.

Помош за жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација

Во членот 12, ставовите 1 и 2, од Конвенцијата се даваат мерките за помош кои договорните страни мора да им ги обезбедат на лицата за кои постои „основано сомнение“ дека се жртви на трговија со луѓе, т.е. пред да се заврши процесот на идентификација на жртвата. Овие мерки се важат за сите жртви странски државјани кои се наоѓаат во нерегулирана ситуација во текот на периодот на одлучување од најмалку 30 дена загарантиран со членот 13 од Конвенцијата, пред доделување на дозвола за престој. Во членот 12 од Конвенцијата се дава список на минимум мерки за помош кои мора да се загарантираат со закон и, како минимум, опфаќаат услови на живеење со кои се обезбедува издршката на жртвата (вклучувајќи и соодветно и безбедно сместување, психолошка и материјална помош), пристап до итна здравствена помош, услуги на превод и толкување, советување и информирање, помош во застапувањето на правата на жртвата во кривичната постапка против сторителите, како и пристап до образование за децата. Договорните страни слободно може да определат и дополнителни мерки на помош.

Во повеќето договорни страни најголем дел од услугите за помош, вклучително и засолништата, се кројат според потребите на жените жртви, особено на оние кои биле потчинети на сексуална експлоатација. Сепак, не се тргуваат само жените и девојките заради сексуална експлоатација, туку сè повеќе расте и бројот на машките жртви на трговија со луѓе ширум договорните страни поради пролиферација на случаите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Во случаите на трудова експлоатација, во исто време може да се открие поголема група на жртви, на пример, како резултат на рација на денот кога се спроведува акцијата. Сепак, постои воочлив недостаток на сместувачки капацитети во засолништата и проекти за помош на машките жртви на трговија со луѓе. Достапноста на информациите за нивните права, на јазикот кој жртвите го разбираат, како и квалификуван превод и специјализирана правна помош, се клучни за да се придобие довербата на жртвата, да им се помогне да ја разберат својата ситуација, и да се зголемат можностите за водење на успешна истрага и кривично гонење.

- ✓ Во **Австрија**, невладината организација MEN VIA, основана во 2013 г. со финансиска помош од Министерството за труд, социјални прашања и заштита на потрошувачите, дава помош и поддршка на возрасните машки жртви на трговија со луѓе. Во 2015 г. беше отворено и засолниште за машките жртви на трговија со луѓе, но неговото финансирање запре во 2017 г. Кон средината на 2018 г. благодарение на финансирањето од Министерството за внатрешни работи, MEN VIA повторно го отвори своето специјализирано засолниште за машките жртви на трговија со луѓе, со капацитет од 12 лица.
- ✓ Во **Белгија**, постојат три специјализирани прифатни центри за возрасните жртви на трговија со луѓе, независно од полот и видот на експлоатацијата, со кои раководат невладините организации Pag-Asa, Payoke и Sürya. Во 2015 г., засолништето што го раководи Sürya имаше сместено 27 жртви на трговија со луѓе заради економска експлоатација, седум жртви на сексуална експлоатација, и една жртва на експлоатација заради присилно питачење. Покрај сместување, специјализираните центри обезбедуваат правна помош и психолошка поддршка, здравствена помош и последователна грижа за временски периоди кои може да траат и по неколку години. Тие исто така на жртвите им нудат помош и надвор од засолништата. Специјализираните центри може да побараат од Канцеларијата за странци да им издаде дозвола за престој на жртвите.

- ✓ Во **Италија**, давањето помош на жртвите на трговија со луѓе се спроведува преку невладините организации коишто се избираат на повик за тендер од страна на Секторот за еднакви можности (DEO) на Претседателството на Советот на министри. Во 2018 г., финансиските средства кои DEO ги додели на проектите за помош на жртвите изнесуваа 24 милиони €, што претставува значително покачување во однос на 2016 г. (14,5 милиони €) и 2015 г. (8 милиони €). Регионалните и локалните власти обезбедуваат дополнителни средства за проектите за сузбивање на трговијата со луѓе. Помеѓу 2019 и 2020 г. беа спроведени 21 активни проекти ширум целата држава. Некои од овие проекти, вклучувајќи го и проектот „Фари 3“ којшто го спроведуваше „Кооператива Проксима“ на Сицилија, имаше за цел да им се обезбеди помош, вклучително и сместување во наменски засолништа, на жртвите на трговија со луѓе, без оглед на нивниот пол и видот на експлоатација.³⁴ Поради вонредната состојба предизвикана со КОВИД-19, DEO одлучи да го одложи објавувањето на новиот повик за предлози, туку го продолжи времетраењето на сите тековни проекти, поместувајќи го крајниот рок на 31 декември 2020 г., и доделувајќи дополнителни средства во износ од 11 милиони €.
- ✓ Во **Летонија**, 15 граѓани од Таџикистан и двајца граѓани на Узбекистан беа идентификувани како жртви на трговија со луѓе заради трудова експлоатација во април 2019 г. Тие работеле без да примаат плата (со исклучок на многу мали износи што им биле давани нередовно), откако потпишале договор за работа напишан на летонски. Тројца од жртвите решиле да ја искористат опцијата за доброволно враќање што им ја понудиле од ИОМ, додека пак другите 14 жртви добиле услуги за социјална рехабилитација на товар на државата, а и им бил доделен социјален работник за да им помогне да најдат нови можности за вработување. Деветмина од жртвите успеаја и обезбедија нови договори за работ и дозволи за привремен престој врз основа на вработувањето, при што продолжиле да ги добиваат и услугите за рехабилитација. Останатите петмина кои не успеале да најдат ново вработување ја искористиле можноста за доброволно враќање. Бидејќи работодавачот ја занемарил наредбата издадена од Државниот инспекторат за труд да им го пресмета и исплати надоместот на работниците, адвокатот на овластениот давател на социјалните услуги, во името на жртвите, подготвил 10 жалбени барања за надомест за платите и загубите и ги доставил на судот во ноември 2019 г.
- ✓ Во **Луксембург**, во 2017 г., Министерството за еднакви можности склучи договор со службата InfoMann за да ги згрижува машките жртви на трговија со луѓе. InfoMann раководи со два стана кои се наменети за машките жртви на трговија со луѓе. Оваа служба за помош нуди и други мерки за помош, како што се психосоцијална поддршка.
- ✓ На **Малта**, во 2018 г., надлежните органи го укинаа плаќањето на таксите за поднесување по прв пат на барањата за издавање на дозвола за престој за жртвите на трговија со луѓе, а и ја засилија соработката помеѓу различните субјекти за да го забрзаат процесот на издавањето дозволи.
- ✓ Во **Холандија**, Министерствата за безбедност и правда, Здравство, добросостојба и спорт, и Социјални прашања и вработување, заедно

³⁴ Достапно на: <https://www.proximarg.org/en/projects/fari-3-project-16>.

со невладината организација CoMensha, изработија стратегија за големи групи на жртви, според која оваа невладина организација треба да се контактира пред да се изведе некоја поголема акција од која се очекува да произлезе потреба од нејзините услуги. Холандските власти му доделија финансиски средства на CoMensha за да организира привремено засолниште за жртвите на трудовата експлоатација најмалку за времетраење на периодот на истрагата. Жртвите на трговија со луѓе имаат право на бесплатна правна помош, уште од првиот контакт со надлежните органи па сè до завршувањето на постапката.

- ✓ Во **Норвешка**, на жртвите на трговија со луѓе им се нуди низа од активности за градење на капацитетите, вклучително и образование, стручна квалификација, и пристап на пазарот на трудот за жртвите кои законски престојуваат во земјата, со намера да се олесни нивната рехабилитација и да се избегне повторното тргување. Во 2015 г., Норвешкиот парламент основа нова грантова програма од 7 милиони НОК (околу 763.000 €) за мерките за спречување на трговијата со луѓе и за давање помош на жртвите, со која раководи Министерството за правда и јавна безбедност. Норвешкиот црвен крст го спроведува проектот со наслов „Право да се биде виден“, чијашто цел е да се изградат, развијат и спроведат активности за помош и оснажување на жртвите на трговија со луѓе. Корисниците на овој проект се, во најголем дел, жртви на трговија со луѓе за поинаква експлоатација од сексуалната, како што се лица кои се експлоатираат како дадилки, куќни помошници, возачи, или пак се присилуваат да извршат кривични дела. Корисниците добиваат советување и поддршка за да контактираат адвокат, полиција или други релевантни актери. Како дел од проектот, Црвениот крст и синџирот на хотели „Choice“ започнаа програма со која жртвите на трговија со луѓе добиваат тримесечна работна пракса во еден од хотелите од овој синџир. Во 2015 г., осум жртви на трговија со луѓе зедаа учество во програма; на четири од жртвите им беа понудени редовни договори во овие хотели откако го поминаа тримесечниот период на работна пракса.
- ✓ Во **Португалија**, по првата мониторинг посета на ГРЕТА се отвори и засолништето за машките жртви на трговија со луѓе, со кое раководи невладината организација Saúde em Português. Засолништето има капацитет од осум легла (плус едно дополнително легло за во случај на итност). Од отворањето во 2013 г., па сè до посетата на делегацијата на ГРЕТА во април 2016 г., вкупно 31 лице беше сместено во засолништето. Засолништето постојано го опслужуваат стручни работници, а тимот се состои од социјални работници и правници. На жртвите им беа обезбедени јазични курсеви, стручни обуки и помош за наоѓање на работа.
- ✓ Во **Шпанија**, Министерството за вработување и социјално осигурување уште од 2014 г. обезбедува финансирање за невладината организација Фондација Cruz Blanca за да раководи со засолниште во Уеска (Арагон), со четири легла за мажи во ранлива положба или во ризик од социјално исклучување. Засолништето прифаќа и машки жртви на трговија со луѓе. Бројот на упатувањата е висок, и засолништето обично е полно. Повеќето жртви биле експлоатирани во земјоделството, често пати на далечни, изолирани фарми, но имало и машки жртви на сексуалната експлоатација. Освен тоа, во Мадрид, Фондацијата Cruz Blanca пружа помош (правна, психолошка, социјална, за барање работа) и за машките жртви.

Обесштетување и други правни лекови

Со членот 15(3) од Конвенцијата се утврдува правото на жртвата на обесштетување. Иако трговецот со луѓето е тој којшто е одговорен да ја обесштети жртвата, во пракса, ретко доаѓа до целосно обесштетување, било затоа што трговецот со луѓето не бил најден, исчезнал или пак се прогласил себеси за банкротан. Затоа, со членот 15(4) од Конвенцијата се бара од договорните страни да преземат чекори да го гарантираат обесштетувањето на жртвите, на пример, преку воспоставување на фонд за обесштетување или воведување мерки или програми за социјална помош и социјална интеграција на жртвите, коишто може да се финансираат од конфискуваните средства од криминално потекло. Обесштетувањето е важно не само затоа што може да доведе до поврат на потенцијалната загуба на заработката – заканата или стварното задржување на платите е всушност најчестото средство на принуда за изнудување работа или услуга – туку и затоа што се дава клучната поддршка за поврат на тие средства.

Некои договорни страни презедоа законодавни и други чекори, вклучително и замрзнување и конфискација на криминалните средства, за да се зајакне пристапот до обесштетување за жртвите на трговија со луѓе. Иако постои недостиг од достапните информации за обесштетувањата што им биле доделени на жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, неколку земји известуваат за релевантни примери.

- ✓ Во **Австрија**, со измените на Законот за жртвите на кривичните дела од 2013 г., се вовеле можноста на жртвите на трговија со луѓе да им се додели обесштетување, дури и ако престојот им бил нерегуларен во времето кога се случувало кривичното дело. Понатаму, беа основани и посебни одделенија за имотни мерки во Јавните обвинителства во Виена, Грац, Линц и Инсбрук, како и при Централното јавно обвинителство за сузбивање на економскиот криминал и корупција; овие одделенија се занимаваат со имотните налози со кои се обезбедува замрзнување на средствата и конечно обесштетување на жртвите на трговија со луѓе од страна на сторителите. Секој, без оглед на резидентскиот статус, може да побара да му се надоместат неисплатените плати преку Судот за трудови и социјални спорови. За време на првостепената постапка, не постои потреба да се биде застапуван од адвокат, иако договорните страни може да бидат застапени од квалификувано лице во смисла на членот 40, став 1 од Законот за Судот за трудови и социјални спорови. Покрај адвокатите, за квалификувани да застапуваат може да се сметаат и вработените во релевантните правни лобија (одбори) или доброволните здруженија лиценцирани да ги преговараат колективните договори, како што е ÖGB. Жртвите на трговија со луѓе кои добиваат поддршка од LEFÖ-IBF добиваат и психосоцијална помош за да ги побараат неисплатените плати на Судот за трудови и социјални спорови.
- ✓ Во **Белорусија**, невладината организација Gender Perspectives/La Strada Programme им дава помош на трудовите мигранти кои се соочуваат со целосно или делумно неисплаќање на своите плати. Адвокатите на организацијата им помагаат на трудовите мигранти да ги подготват своите жалби до трудовите инспектори и органите за спроведување на законот во Полска и Руската Федерација. Во периодот помеѓу 2017 и 2019 г., околу 200 трудови мигранти кои се соочиле со нерегуларности доставија пријави во оваа организација, од кои 179 беа за побарување на своите права договорени со поддршка на организацијата. Како ре-

зултат на оваа активност, во Полска се оформи кривичен случај за трговија со луѓе заради трудова експлоатација.

- ✓ Во **Белгија** постојат механизми кои на работниците им овозможуваат да си ги надоместат неисплатените плати од своите работодавачи во случај на економска експлоатација. Работодавачот кој вработува државјани на трети земји со нерегулиран престој во Белгија согласно договорот за работа е должен да им исплаќа плати еквиваленти на платите што работодавачот би им ги исплаќал на законски вработените лица. Доколку адресата и банковните/ поштенските податоци на работникот се непознати, на работодавачот може да му се нареди да го депонира неисплатениот износ во Фондот за депозити и консигнации, кој понатаму ќе го исплати работникот. Извештајот на MYRIA упатува на еден случај на трудова експлоатација во хотелско-гостинскиот сектор, во кој Кривичниот суд во Намур на жртвата ѝ доделил 5.000 € на име нематеријална штета и 37.763,73 € на име материјална штета.³⁵ Во 2017 г., Кривичниот суд во Лиеж изрече пресуда во случај на трудова експлоатација во градежниот сектор, во кој на жртвите им биле исплаќани ненормално ниски плати, зависеле од надворешна помош за храна и не добивале никаква здравствена грижа во случај на несреќа на работното место. Судот реши да ја конфискува зградата и нареди да се конфискуваат и други средства на обвинетиот во противвредност од приближни 24.000 €. На обвинетиот му беше пресудено да плати 10.120 € на име материјална штета и 1.250 € на име нематеријална штета.³⁶ Во мај 2019 г., Врховниот апелациски суд донесе конечна пресуда во т.н. „случај пелети“. За време на судската постапка, тројца жртви од Бугарија поднесоа граѓански тужби. Тие се стекнаа со статус на жртви и, по враќањето во нивната земја на потекло, адвокат продолжи да ги застапува нивните интереси. Судот им досуди на двајца од жртвите 4.000 € на име материјална штета и 750 € обесштетување на име нематеријална штета. Третата жртва доби материјално обесштетување во износ од 2.199 € и нематеријално обесштетување во износ од 500 €.³⁷ Понатаму, во еден друг случај за кој Кривичниот суд во Валонски Брабант донесе конечна одлука на 2 октомври 2018 г., а кој се однесуваше на жена од Конго жртва на трговија со луѓе заради слугување, на обвинетиот му беше пресудено да ѝ плати на жртвата 1.500 € на име нематеријална штета и 62.625 € на име материјална штета.³⁸
- ✓ Во **Германија**, беа донесени законски измени за олеснување на конфискацијата и употреба на конфискуваните средства за обесштетување на жртвите на кривични дела, вклучително и на жртвите на трговија со луѓе. Германската реформа на Законот за кривично гонење во однос на поврат на средствата влезе во сила на 1 јули 2017 г. Со законот се предвидува државата да ги конфискува добивките остварени од кривични дела кои довеле до лична штета, а жртвите да може да

³⁵ Кривичен суд во Намур, Одделение во Намур, 22 ноември 2017 г. (жалба). Видете: Годишен извештај на MYRIA за трговијата со луѓе и криумчарење на луѓе за 2018 г., Малолетници во најголем ризик, с. 142. Достапно на: <https://www.myria.be/files/RATEH-EN-2018-DEF.pdf>.

³⁶ Кривичен суд во Лиеж, Одделение во Лиеж, 2 октомври 2017 г., 18. с. (жалба).

³⁷ Кривичен суд во Антверпен, Одделение во Турнаут, 18 јануари 2017 г., с. TC1; Апелациски суд во Антверпен, 24 јануари 2019 г., с. С6. Видете: MYRIA, Годишен извештај за трговијата со луѓе и криумчарење на луѓе за 2019 г., Оснажување на жртвите, с. 77-80, 125-126. Достапно на: <https://www.myria.be/files/2019-Annual-report-Trafficking-of-human-be-ings.pdf>.

³⁸ Кривичен суд на Валонски Брабант, 2 октомври 2018 г., 6. с. (жалба).

добијат обесштетување од средствата одземени од сторителот низ едноставена постапка, при што не мора веќе да поднесат тужба против сторителот, туку е доволно да го регистрираат своето барање. Кога се вмешани повеќе жртви, тие сите добиваат исто обесштетување, за разлика од претходната процедура која се водеше според начелото „прв пристигнат, прв послужен“, Законот, исто така, предвидува жртвите да се информираат за опциите што им стојат на располагање во однос на обесштетувањето. Надлежните органи се повикаат на годишната национална статистика за обезбедување на средствата, според која во 2017 г. биле обезбедени средства во вкупен износ од 417.090 € во рамките на вкупно 20 судски постапки што се воделе за трговија со луѓе.

- ✓ Во **Ирска**, невладините организации, како што е Ирскиот центар за правата на мигрантите (MRCI), ги поддржуваат жртвите во нивниот пристап до судовите на трудот за да ги побараат износите што им се должат согласно законот за работни односи, што е посебна постапка од добивање обесштетување за кривичното дело трговија со луѓе. Според информациите доставени од ирските надлежни органи, во ноември 2014 г., на три филипински куќни помошници им биле доделени по 80.000 € од Апелациониот трибунал за работни односи по основ на неправично отфрлање на нивните жалби против Амбасадорот на Обединетите Арапски Емирати во Ирска и неговата сопруга.³⁹
- ✓ Во **Летонија**, во 2018 г., на две жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, обете возрасни граѓани на Летонија, им беше доделено обесштетување, при што беше употребена комбинација од средства што ги обезбедила државата и што биле обезбедени од сторителот. Износот доделен преку државниот фонд за обесштетување изнесуваше 1.330 € за жртва, додека пак износот на обесштетувањето од сторителот изнесуваше 500 € за една од жртвите и 1.000 € за другата жртва.
- ✓ Во **Луксембург**, доколку работодавачот има вработено државјанин на трета земја којшто незаконски престојува на територијата на земјата, Инспекторатот за рудници и труд (ИТМ) обезбедува работодавачот да го исплати заостанатиот износ за претпоставен период на вработување во траење од три месеци, освен ако не се докаже поинаку од страна на работодавачот или вработениот. Освен тоа, ИТМ води сметка, пред извршување на некоја одлука поврзана со враќањето, вработените да се известат за нивните права во однос на паричната награда, вклучувајќи ја и можноста за бесплатна правна помош. Работодавачот има обврска да ги покрие сите трошоци кои произлегуваат од исплаќањето на заостанатите плати во земјата каде што се вратил вработениот, како и сите неисплатени придонеси за социјално осигурување и даноци, вклучително и, кога тоа е применливо, управни глоби, заедно со правните трошоци и хонорарот на адвокатот. Конечно, работодавачот има обврска да ги плати трошоците на враќањето во случај да се поведе постапка за враќање.

³⁹ Калдерон и Орс против Насер Рашед Лута и Метад Алгубаиси [Calderon & Ors v. Nasser Rashed Lootah and Metad Alghubaisi], UD1219/2013, UD1220/2013, UD1221/2013, Трибунал за жалби во вработувањето. Жените ги изнесоа жалбените наводи дека работеле по 15 часа дневно, седум дена во неделата за 170 месечно € (приближно 2 € на час) и дека постојано биле дежурни, пасошите им биле одземени и никогаш не добивале слободен ден.

- ✓ Во **Холандија**, жртвата на трговијата со луѓе може да побара обесштетување како дел од кривичната постапка или пак да поведе граѓанска постапка за да побара обесштетување од сторителот на претрпената штета. Доколку сторителот не го плати обесштетувањето во разумен рок, обесштетувањето го плаќа жртвата. Жртвите на кривичните дела кои подразбираат сериозна повреда на законот, кои претрпеле сериозна психолошка или физичка повреда, а кои не добиваат обесштетување на ниту еден друг начин, може да добијат обесштетување од Фондот за обесштетување во кривичните дела со насилство. Во 2016 г., беа поднесени 120 барања од страна на жртвите на трговија со луѓе, од кои 107 беа успешни. Максималниот износ што може да се плати од фондот изнесува 35.000 €. Освен тоа, Трудовиот инспекторат SZW може да им изрече глоба на работодавачите коишто го прекршиле Законот за минимална плата. Доколку работодавачот не понуди обесштетување, SZW Инспекторатот може да изрече парична казна во износ од 40.000 € по вработен.

Одговор на кривично-правниот систем

Со членот 23 им се налага на договорните страни своите дејствија да ги прилагодат на сериозноста на кривичните дела и да воведат кривични казни што ќе бидат „ефективни, сразмерни и разубедувачки“. Понатаму, во став 3 од членот 23 се воведува општа обврска за договорните страни да донесат соодветни правни инструменти што ќе им овозможат да ги конфискуваат или поинаку да ги лишат сторителите од средствата за извршување на кривичното дело трговија со луѓе и од имотната корист добиена на тој начин. Бидејќи трговијата со луѓе речиси секогаш се врши со цел остварување на финансиска добивка, мерките за лишување на сторителите од средствата поврзани со или кои произлегуваат од кривичните дела се ефективно оружје за нивно сузбивање. Конфискацијата на кривичните средства има суштинска важност за зајакнување на ефектот на казнувањето, како и за обезбедување на обесштетувањето за жртвите.

Кај повеќето договорни страни на Конвенцијата, статистичките информации за истрагите, гонењата и пресудите во случаите на трговија со луѓе не се расчленети според обликот на експлоатација. Сепак, јасно е дека бројот на осудителните пресуди за трговија со луѓе заради трудова експлоатација е сè уште многу низок во повеќето договорни страни, а постојат потешкотии и во однос на собирањето докази и гонење на таквите случаи.

- ✓ **Белгија** е една од неколкуте земји кои нудат расчленета статистика, според која биле спроведени 548 истраги за трговијата со луѓе заради економска експлоатација во 2012-2015 (т.е. 40% од сите истраги поведени за делото трговија со луѓе). За периодот помеѓу 2018 г. и почетокот на 2019 г., MYRIA известува дека правосудните органи донеле 18 одлуки (вклучително и девет одлуки во апелација) за случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација во различни економски сектори (градежништво, хотелиерство и угостителство, ноќни продавници, автопералници, пекарници, касапници, чистење, куќна помош). Белгија располага со обвинители специјализирани за водење истраги и гонење на случаи на трговија со луѓе заради економска експлоатација, што е од суштинско значење за справување со овој облик на трговија со луѓе. По вклучувањето на Одделението за обработка на финансиско разузнавање (CTIF) во Меѓусекторското одделение, дојде до интензивирање на финансиските истраги, што придонесе за поголемо раз-

јаснување на финансиската димензија на мрежите за трговија со луѓе. Белгија учествуваше во повеќе Заеднички истражни тимови (ЗИТ) за трговијата со луѓе заради трудова експлоатација.

- ✓ На **Кипар**, надлежните органи во периодот помеѓу 2015 и 2018 г. пријавија дека отвориле 15 случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација и/или сродни кривични дела, при што 28 лица беа идентификувани како жртви, а два случаи се однесуваа и на сексуална и на трудова експлоатација, при што биле идентификувани три жртви. Во периодот помеѓу 2015 и 2018 г., една од деветте конечни пресуди согласно Законот 60(I)2014 за спречување и сузбивање на трговијата и експлоатацијата на луѓе и заштитата на жртвите се однесуваше на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Петмина обвинети добија казни во опсег од 12 месеци до пет години затвор.
- ✓ Во **Италија**, во декември 2019 г., Трибуналот на Катанија осуди три лица обвинети за кривичното дело трговија со луѓе заради трудова експлоатација, по основ на член 601 од КЗ. Овие лица, еден маж и две жени, беа осудени на 20 години, 17 години и 8 месеци и 10 години затвор. Жртвите, и мажи и жени, биле ангажирани од Романија и биле принудени да работат во стакленици во регионот Рагуза на Сицилија.
- ✓ Во **Молдавија**, еден маж беше осуден во февруари 2018 г. за организирање на криминална група со цел експлоатирање на луѓе во градежништво и земјоделство на територија на Руската Федерација. По пат на измама и злоупотреба на ранливоста на жртвите, криминалната група го организираше ангажирањето, превозот, сместувањето и прифатот на украинските државјани. На жртвите им ги конфискувале документите, и ги изложиле на физичко и психолошко насилство. Обвинетиот беше прогласен за виновен за трговија со луѓе и осуден на 11 години затвор.
- ✓ Во **Холандија**, во секој од регионите на јавното обвинителство, како и на национално ниво, делува по најмалку еден виш обвинител специјализиран за трговија со луѓе. На ниво на апелациските судови постојат тројца специјализирани обвинители. Сè на сè, постојат 20-тина специјализирани обвинители кои редовно се состануваат за да ги дискутираат случаите на трговија со луѓе. Беше воспоставена и платформа за електронска комуникација за оперативна размена на информации и совети помеѓу овие обвинители. Понатаму, постојат и судии специјализирани за работа на случаи на трговија со луѓе. Некои судови, како што е Судот во Амстердам, се специјализирани за кривични дела поврзани со трговијата со луѓе, при што 20-тина судии на овој суд работат на таквите случаи. Според Упатството за водење на случаите на трговија со луѓе издадено од Јавното обвинителство, во секој случај на трговија со луѓе задолжително мора да се спроведе и финансиска истрага. Криминалистичките истражители на SZW може да спроведат и криминалистичка истрага во случаите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација во соработка со Јавното обвинителство. Во 2015 г. SZW спроведе 10 криминалистички истраги, во кои беа опфатени 44 претпоставени жртви на трговија со луѓе, а 17 такви истраги во 2016 г., со 41 претпоставена жртва. Холандија зеде учество во девет заеднички истражни тимови во случаи на трговија со луѓе во периодот помеѓу

2015 и 2018 г., од кои еден беше заради трудова експлоатација / криминални активности.

- ✓ Во **Норвешка** дојде до зголемување на пријавените и истражените случаи на трговија со луѓе поради создавањето на специјализирани единици за сузбивање на трговијата со луѓе во петте најголеми полициски окрузи. Во 2016 г., државјанин на Романија беше осуден на две години и шест месеци затвор за експлоатирање на осум лица од Романија (две жени и шест мажи) за принудна работа во форма на крадење, питачење и собирање шишиња заради рефундација, при тоа заканувајќи им се дека ќе употреби насилство.⁴⁰ Истата година, Апелациониот суд прогласи двајца обвинети за виновни за тешки облици на трговија со луѓе.⁴¹ Обвинетите имаа донесено Индијци во Норвешка за да работат како сезонски работници во нивните стакленици. Жртвите работеле долго работно време, а им биле давани многу ниски плати. Еден од обвинетите беше осуден на три години 10 месеци затвор, а другиот на пет години и три месеци затвор. Пресудата ја потврди и Врховниот суд.⁴²
- ✓ Во **Португалија**, во истрагите на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација беа искористени и механизмите за меѓународна соработка. Во првиот случај, 14 романски државјани беа осудени за неколку кривични дела, вклучително и трговија со луѓе, и беа казнети со затворски казни во траење од 5 до 16 години.⁴³ Во вториот случај, кој се донесуваше на сторители кои ангажирале работници од Непал, Индија, Пакистан, Бангладеш, Тајланд и Филипини за да работат во земјоделскиот сектор, 22 лица беа осудени и казнети со казна затвор во траење од пет до 10 години, а на 13 правни субјекти им беше пресудено да се затворат.⁴⁴ Понатаму, во 2017 г., организирана криминална група на португалски и непалски државјани беше осудена за трговија со луѓе заради трудова експлоатација во земјоделскиот сектор. На сите жртви, државјани на Непал, им беше дадена заштита и дозвола за престој во Португалија. Три лица беа уапсени и казнети и тоа двајца на 14 години затвор и еден на 13 години затвор. Овие казни беа потврдени од вишите апелациони судови. На жртвите им беше дадено и обесштетување врз основа на фактот што беа признаени за жртвите на трговија со луѓе.⁴⁵
- ✓ Во **Обединетото Кралство**, во поврзаните случаи на *Benkharbouche* и *Janah*, двајца куќни помошници од Мароко, претходно вработени во амбасадите на Судан и Либија, поднесоа жалби за неправично отпуштање. Врховниот суд констатира дека членовите 4(2)(b) и 16(1) (a) од Законот за државен имунитет од 1978 година, со кој во правото на Англија се доделува имунитет, се неспоивни со членот 6 од Европската конвенција за човековите права и членот 47 од Повелбата на ЕУ. Врховниот суд посочи дека обата случаи мора да му се доделат на Трибуналот за работни односи за да се одредат барањата засновани

⁴⁰ Апелациони суд на Боргартинг (LB-2015-64887, 6 април 2016).

⁴¹ Апелациони суд на Боргартинг (LB-2015-137689, 25 ноември 2016 г.) познат и како случајот „Плантеланд“.

⁴² Врховен суд (HR-2017-1124-A, 7 јуни 2017 г.).

⁴³ Досие 1496/15.1T9SNT: Операција „Корда Бамба“.

⁴⁴ Досие 576/14.5GEALR: Операција „Катманду“.

⁴⁵ Досие 14/16.9ZCLSB: Операција „Покхара“.

на правото на ЕУ во однос на нивната основаност.⁴⁶ Понатаму, во 2018 г., девет члена на организирана криминална група со седиште во Источен Мидландс и **Летонија** беа осудени на една до пет и пол години затвор за кривичното дело трговија со луѓе сторено врз 28 машки жртви. Оваа банда ги таргетираше ранливите луѓе така што им нудела работа во Обединетото Кралство. Штом ќе стигнеле во Дерби, на жртвите им биле одземани документите, биле сместувани во мизерни услови и биле праќани да вршат рачна работа. Крунското обвинителство (CPS) тесно соработуваше со тимовите на Полицијата на Дербишир и Државната полиција на Летонија за да ја изведе групата пред лицето на правдата, за што основа и заеднички истражен тим.⁴⁷ Ефективната финансиска истрага помогна за државната полиција на Летонија успешно да го конфискува и движниот и недвижниот имот на обвинетите и нивните роднини, во вкупна вредност од 301.500 €. Покрај случајот во Обединетото Кралство, врз основа на материјалот собран од Државната полиција на Летонија, во 2019 г. се оформи нов кривичен случај против Летонец, обвинет за трговија со луѓе заради трудова експлоатација, и две жени беа идентификувани како жртви во текот на кривичната постапка.

Кривична одговорност на правното лице

Со членот 22 од Конвенцијата од Договорните страни се бара да обезбедат правните лица да може да се повикаат на одговорност за кривичното дело трговија со луѓе сторено во нивна корист од страна на некое физичко лице, коешто делувало или поединечно или како дел од органот на тоа правно лице и коешто има раководна функција во правното лице. Одговорноста, согласно овој член, може да биде кривична, граѓанска и управна.

Компаниите сè повеќе стануваат свесни за ризиците поврзани со проблемот на принудна работа и трговија со луѓе во нивните синџири на снабдување, особено таму каде што експлоатирани практики на посредништво во вработувањето се нормата. Сепак, принудната работа и трговијата со луѓе не се само проблеми на синџирите на снабдување, бидејќи компаниите се во ризик од кривична одговорност за секоја директна употреба на принудна работа или вмешување на трговијата со луѓе.

Некои договорни страни пријавија случаи кога била повикана кривичната одговорност на правното лице во случаи на трговија со луѓе, додека пак другите, и покрај тоа што не пријавија случаи, ги изменија своите законски рамки за да вметна клаузула за кривична одговорност на правното лице.

- ✓ Во **Белгија**, извештајот на MYRIA за 2019 г. бележи неколку случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Во ноември 2018 г., Апелациониот суд во Гент одлучуваше во случај каде обвинетите основале повеќе компании, т.е. ноќни продавници, во кои жртвите работеле како привидно самовработени работници. Обвинетите беа осудени, меѓу другото, и за трговија со луѓе заради трудова експлоатација, и им беа дос-

⁴⁶ Бенкарбуш и Џана [Benkharbouche and Janah] [2017] UKSC 62 се однесува на вториот извештај на ГРЕТА за Обединетото Кралство, пасус 102. Во еден друг скорешен случај за куќна помош во дипломатско домаќинство (Рејес против Ал-Малки и друг [Reyes v Al-Malki and another] [2017] UKSC 61), Врховниот суд констатира дека дипломатскиот имунитет не важи бидејќи дипломатскиот агент повеќе не бил на тоа работно место и го напуштил ОК, а вработувањето и експлоатирањето на г-а Рејес не се дел од дипломатските функции на агентот.

⁴⁷ Видете: <https://www.cps.gov.uk/east-midlands/news/latvian-human-trafficking-gang-jailed-east-midlands>.

удени затворски казни во времетраење од една до четири години, како и глоби во износ од 24.000 € до 76.000 €. На самите компании им беа изречени глоби во износ помеѓу 600 € и 612.000 €. Истовремено, беше издадена и наредба за затворање на приватните компании.⁴⁸ Понатаму, Кривичниот суд во Дендермонде, на 1 декември 2017 г., донесе одлука во случај на трговија со луѓе кој вклучуваше и една автопералница во регионот на Нинове. Управителот беше казнет со една година затвор и со глоба во износ од 24.000 €, а беше и лишен од неговите граѓански права за период од 10 години. На компанијата ѝ беше досудена глоба во износ од 72.000 €, со тригодишно запирање на работата.⁴⁹ Во еден друг случај, за кој Кривичниот суд во Гант ја донесе одлуката на 27 јуни 2018 г., една пекарница и нејзините двајца управители беа кривично гонети за трговија со луѓе, незаконско вработување на работници, повеќе повреди на Социјалниот кривичен законик, и прекршоци на прописите за добросостојба. На обвинетите им беа досудени делумно условени затворски казни од 30 месеци и 9 месеци, заедно со глоба од 20.800 €. Воедно, им беше досудена и тригодишна забрана за вршење дејност. Компанијата, исто така, беше повикана на кривична одговорност и казнета со делумно условена глоба од 96.000 €. Беше издадена и наредба за затворање на компанијата.⁵⁰

- ✓ На **Кипар**, во 2015 г., глоба во износ од 126.000 € му беше изречена на еден правен субјект за кривичното дело трговија со луѓе заради трудова експлоатација. Случајот се однесуваше на експлоатирањето на пет жртви од Индија, кои беа во ранлива положба поради тоа што уплатиле големи суми пари пред доаѓањето на Кипар, на живинарска фарма. Работодавачот им се заканувал дека нема да им ги обнови визите, како начин да ги контролира.
- ✓ Во **Финска**, во 2016 г., Окружниот суд на Северна Савонија му изрече корпоративна глоба на непалски ресторан кој вработуваше жртви на трговија со луѓе заради трудова експлоатација.⁵¹ Кривичниот суд на жртвите им досуди обесштетување. Во еден друг случај што се однесуваше на трудова експлоатација во индиски ресторан, обвинителот подигна обвинение за трговија со луѓе против еден ресторан како правно лице, но Апелациониот суд во Хелсинки сметаше дека, со оглед на малата големина на деловниот субјект, би дошло до двојно казнување на сопственикот доколку биде осуден и како физичко и како правно лице.⁵² Во овој случај, на сите обвинети им беше изречена забрана за вршење дејност.
- ✓ На **Малта**, кривичната одговорност на правното лице се уредува со член 121D од КЗ во врска со членот 248E(3), коишто беа и употребени од страна на обвинителството во случајот *Полиција против Хан Бин* (познат како „Случај на фабриката за спортска облека“). Случајот се однесуваше на странски работници вработени во фабрика за спортска облека, во многу мизерни услови, чишто пасоши им биле одземени.

⁴⁸ Кривичен суд на Западна Фландрија, Одделение на Ипер, 8 јануари 2018 г., 19. с.; Апелациони суд во Гент, 28 ноември 2018 г., 3. с.

⁴⁹ Кривичен суд на Источна Фландрија, Одделение во Дендермонде, 1 декември 2017 г., с. 13V (правосилна).

⁵⁰ Кривичен суд на Источна Фландрија, Одделение во Гент, 27 јуни 2018 г., с. G29W (правосилна).

⁵¹ Случај R17/888, одлука на Окружниот суд на Северна Савонија од 14 декември 2018 г.

⁵² Случај R16/1280, одлука на Апелациониот суд во Хелсинки од 3 април 2017 г. Дел од обвинетите беа гонети за трговија со луѓе, а дел за тешки облици на трговија со луѓе. Апелациониот суд во Хелсинки ја потврди казната изречена од Окружниот суд во Ванта во однос на обвинението за трговија со луѓе.

- ✓ Во **Холандија**, бидејќи трговијата со луѓе заради принудна работа или услуга претставува кривично дело согласно член 273f од КЗ, правното лице може да сноси кривична одговорност за овие облици на трговија со луѓе. Доколку компанијата е свесна дека некој од нејзините подизведувачи е вмешан во трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, но и понатаму продолжува да го користи тој подизведувач, компанијата може да се повика на кривична одговорност, бидејќи намерно профитира од експлоатацијата на другите. Зависно од околностите, компанијата може да се гони и за учество во извршување на кривичното дело (членот 47 од КЗ) или за соучесништво (членот 48 од КЗ). На 10 ноември 2016 г., Окружниот суд во Лимбург донесе одлука во случајот на фарма за печурки Prime Champ Production B.V за злоупотреби кои се вршеле во периодот од 2009 до 2012 г. Компанијата и нејзиниот директор беа осудени за трговија со луѓе заради трудова експлоатација, како и за фалсификување на пресметковните листи за платите и некои други деловни евиденции. Судот не успеа да процени колкумина полски државјани биле експлоатирани вкупно, но сметаше дека има доволни докази дека компанијата е виновна за трговија со луѓе заради трудова експлоатација за најмалку шестмина Полјаци берачи на печурки, во дослук до друга компанија од Prime Champ групацијата. Директорот се сметал дека бил ефективно одговорен за процесот и му беше досудена затворска казна од две години, додека пак компанијата Prime Champ Production B.V доби глоба од 75.000 €. Судот, исто така, го осуди и финансискиот директор и специјалистот за ИКТ којшто компанијата го најмила за да ги фалсификува документите (првиот беше осуден на шестмесечен затвор, а вториот на 100 часа општествено корисна работа).
- ✓ Во **Португалија**, во согласност со член 11, став 2 од КЗ, правните и еквивалентни субјекти може да се повикаат на кривична одговорност за кривични дела утврдени со член 160 од КЗ (трговија со луѓе) доколку се извршени: (а) за сопствена сметка и во колективен интерес на лицата кои се наоѓаат на раководни позиции; (б) од страна на некое лице кое делува со овластување на лицата споменати под (а) поради пропустот да ја исполнат обврската за надзор или контрола што им е доделена. Главните видови казни што може да им се изречат на правните субјекти се глоба и престанок на дејност на правното лице. Надлежните органи посочија дека во најмалку два случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, коишто ги судел Окружниот суд во Бежа, биле осудени мали претпријатија и им била изречена казната престан на дејност.⁵³
- ✓ Во **Обединетото Кралство**, кривичните дела трговија со луѓе, ропство, слугување и принудна или задолжителна работа од ЗСР од 2015 г. може да ги стори и правното лице, под услов да важат вообичаените правни начела на корпоративна кривична одговорност. Во февруари 2016 г., обвинителството ја доживеа првата осуда на директор на компанија согласно ЗСР од 2015 г., во однос на заговор да се тргува со луѓе заради принудна работа, при што директорот на две фабрики за производство на кревети знаел или требало да знае дека работниците што ги вработува се жртви на трговија со луѓе.⁵⁴

⁵³ *Случај бр. 50/12.0JAFAR на Окружниот суд во Бежа – 1. судски совет; Случај бр. 22-13.1ZCLS BEJA-I-J2 – Окружен суд во Бежа.*

⁵⁴ Р против „Р“, „П“ и „Д“ [R v “R”, “P” & “D”] [2015] EWCA Crim 2079.

Одредба за неказнување

Согласно член 26 од Конвенцијата, договорните страни мора да предвидат можност на жртвите на трговија со луѓе да не им се изрекуваат казни за нивната вмешаност во незаконските активности, под услов да биле принудени да постапат противзаконски. Околу една третина од договорните страни имаат донесено посебни законски одредби за неказнување на жртвите на трговија со луѓе. Освен тоа, во сè поголем број на земји, се изработуваат упатства за примена на одредбата за неказнување, за органите на обвинителството и за спроведување на законот. Неколку земји дадоа примери за случаи во кои жртвите не биле казнети за нивната вмешаност во нерегуларни работи на нивната територија.

- ✓ Во **Хрватска**, иако не постои посебна законска одредба за неказнување на жртвите на трговија со луѓе, се усвоија насоките од обвинителството за неказнување на жртвите на трговија со луѓе за кривични дела поврзани со нивниот статус. Надлежните органи посочија на случајот во кој жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација, кои биле вклучени во незаконско колење на животни, не биле гонети за кривичното дело.
- ✓ На **Кипар**, членот 29 од Законот 60(I)/2014 предвидува жртвите на трговија со луѓе да не се гонат и казнуваат за нивната вмешаност во кривичните дејствија, доколку тие се директна последица на фактот дека овие лица биле жртви на трговија со луѓе. Државјаните на трети земји кои се жртви на трговија со луѓе не се гонат кривично за делата на незаконски влез, незаконски престој, незаконско вработување или вработување спротивно на договорот за вработување. Доколку за време на судењето се покаже дека овие дејствија биле поврзани со состојбата на виктимизација, судската постапка или се запира или се заклучува без да ѝ се изрече казна на жртвата, дури и ако бил прогласен за виновен. Жртвите вмешани во незаконски дела како директна последица на тоа што биле тргувани имаат целосен пристап до своите права, вклучително и обесштетување. Надлежните органи упатија на случајот со државјанин од трета земја доведен да работи на Кипар. Работодавачот не му набавил работната виза, ниту пак му дал договор да потпише. Државјанинот на трета земја се обратил на Службата за странци и имиграција при Полицијата за да поднесе жалба против својот работодавач и, откако беше направена првична проверка, беше констатирано дека на лицето му истекла визата за влез на Кипар, а при тоа воопшто немал извадено ниту дозвола за престој ниту, пак, за работа. Наместо да го уапсат за овие дела, засегнатото лице беше идентификувано како жртва на трговија со луѓе и поднесе официјална жалба против својот работодавач.
- ✓ Во **Полска**, во 2014 г., шестмина државјани на трети земји беа обвинети за даночни прекршоци и незаконско производство на цигари, но, обвинителот решил да ја прекине постапката откако констатирал дека овие лица биле ангажирани со ветување за законска работа, но, наместо тоа, биле ставени во затворен простор каде цигарите се произведувале незаконски, под постојан надзор, и со употреба на насилство.

Собирање на податоци

Еден од најголемите предизвици за развивање на насочен одговор против трговијата со луѓе и мерење на неговиот ефект е немањето веродостојни, висококвалитетни податоци за обемот на трговијата со луѓе и профилот на жртвите. Иако во Конвенцијата не се содржи одредба за прибирање на податоци како таква, собирањето податоци за различните аспекти на трговијата со луѓе е важно бидејќи претставува алатка за обезбедување информации, приспособување и проценување на политиките за сузбивање на трговијата со луѓе, како и за спроведување на процена на ризикот. Главните извори на податоци за трговијата со луѓе на глобално ниво се засноваат на информациите што ги даваат идентификуваните жртви. Нив обично ги собираат најразлични актери, вклучувајќи ги и органите за спроведување на законот, правосудството, невладините организации кои им пружаат заштита и помош на жртвите.

- ✓ На **Кипар**, една од задачите на Полициската канцеларија за сузбивање на трговијата со луѓе е да ги собира, обработува, проценува и анализира информациите поврзани со трговијата со луѓе и поврзаните кривични дела. За таа цел, Канцеларијата води и редовно ажурира база на податоци, којашто содржи информации за можните жртви на трговија со луѓе, идентификуваните жртви и трговци со луѓе. Податоците се расчленуваат, меѓу другото, и според видот на експлоатацијата. Оваа база на податоци помага да се утврдат обрасците во трговијата со луѓе и да се преземат превентивни мерки.
- ✓ Во **Данска**, СММ е одговорен за собирање, споредување и анализирање на податоците за идентификуваните жртви на трговија со луѓе, кои, пак, се расчленети според пол, возраст, земја на потекло (или земја за која жртвата има важечка дозвола за престој) и видот на експлоатација. Информациите што ги собира СММ опфаќаат различни аспекти на процесот на идентификација и помошта што им се дава на жртвите.
- ✓ Во **Грузија**, од август 2015 г., статистичките информации за трговијата со луѓе се интегрираат во единствена база на податоци којашто содржи информации за жртвите, кои понатаму се расчленети според државјанство, пол, возраст, вид на експлоатација и земја на експлоатација, како и за сторителите, расчленети според државјанство, возраст и пол, и за истрагите, кривичното гонење, случаите дадени на суд, и осудите за трговија со луѓе, расчленети според видот на експлоатацијата. Базата на податоци, исто така, содржи и информации за влезните и излезните барања за правна помош и екстрадиција.
- ✓ Во **Португалија**, Опсерваторијата за трговијата со луѓе (OTSH) има посебна задача да ги произведува, собира, анализира и дисеминира информациите и знаењата за трговијата со луѓе. OTSH има потпишано протоколи и меморандуми за соработка со над 33 владини и невладини организации коишто обезбедуваат податоци за внес во системот врз основа на протоколите склучени со OTSH или протоколот за основање на Мрежата за поддршка и заштита на жртвите на трговија со луѓе (RAPVT). Врз основа на собраните податоци, OTSH изработува три доверливи четиримесечни извештаи и еден јавен годишен извештај.⁵⁵

⁵⁵ Достапно на: <http://www.otsh.mai.gov.pt/Pages/default.aspx>.

- ✓ Во **Обединетото Кралство**, надлежните органи воспоставија систем за прибирање на податоци и за упатување на можните жртви на НМУ, а пак Министерството за внатрешни работи објавува тримесечни и годишни извештаи. Овие извештаи содржат податоци расчленети според земјата на потекло, пол, возраст и вид на експлоатација. Исто така, во базата се внесуваат и податоци за одлуките донесени врз разумна основа и по пат на заклучок, иако тие не се расчленети според видот на експлоатацијата и пол.

Истражување

Иако Конвенцијата упатува на истражување во контекст на спречување на трговијата со луѓе, согласно членовите 5(2) и 6, истражувањето е релевантно и за другите аспекти на сузбивањето на трговијата со луѓе, а важно е и за обликување на идните политички мерки. Во текот на првиот круг за мониторинг, ГРЕТА го забележа недостигот од истражувања за трговијата со луѓе заради трудова експлоатација и ограничената база на знаења за справување со оваа појава. Сепак, во последните неколку години, сè повеќе се зголемува корпусот на истражувањата за трговијата со луѓе заради трудова експлоатација.

- ✓ Проект финансиран од ЕУ „ADSTRINGO: Справување со трговијата со луѓе заради трудова експлоатација преку подобрени партнерства, зајакната дијагностика и зацврзнати организациски приоди“, предводен од HEUNI, се состоеше од објавување на извештај од истражувањето на методите за врбување на жртвите на принудна работа и улогата на агенциите за вработување и работодавачите во **Литванија, Естонија, Шведска и Финска**. Како дел од истиот проект, студија со наслов „Трговијата со луѓе заради принудна работа: Механизми за формација и ефективна превенција“ беше објавена во 2014 г. од Центарот за проучување на трговијата со луѓе при Варшавскиот универзитет.
- ✓ Во 2019 г., истражувачки проект со наслов „FLOW – сомнителна работа – разоткривање на деловниот модел на трудовата експлоатација“⁵⁶ почна да се спроведува од страна на конзорциум од 11 организации, со финансиска поддршка од ЕУ. Овој проект го опишува деловниот модел на трговијата со луѓе и трудова експлоатација и како различните легитимни деловни структури може да се употребат за затскривање и спроведување на трудовата експлоатација. Проектот исто така ги нагласува и врските помеѓу трудова експлоатација, трговија со луѓе и економски криминал. Моделот беше изработен врз основа на податоците соберени во **Бугарија, Естонија, Финска и Летонија** преку преглед на релевантната литература, мапирање на скорешните случаи и медиумските написи, интервјуа со засегнатите страни кои ги претставуваат органите за спроведувањето на законот, обвинителството, даночните власт, синдикатите и невладините организации, како и криминалните претприемачи. Во текот на процесот на мапирање, беше направен посебен осврт брз ранливостите, вклучително и миграцискиот статус и пол, на жртвите на трудовата експлоатација на различните сегменти од синџирот на снабдување.
- ✓ Универзитетот Тилбург, во **Холандија**, заедно со партнерите од **Шпанија, Австрија, Белгија, Данска, Обединетото Кралство и Италија**, спроведоа истражување за трудовата експлоатација во рам-

⁵⁶ Достапно на: https://csd.bg/fileadmin/user_upload/publications_library/files/2019_12/FLOW/FLOW_D2.4_final_EN.pdf.

ките на проектот финансиран од ЕУ „Олеснување на корпоративната општествена одговорност на полето на трговијата со луѓе“. Главната цел на проектот беше да се подобри превенцијата на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација преку преведување и спроведување во дело на Водечките начела за деловните субјекти и човековите права на ОН на полето на трговијата со луѓе. Беа таргетирани три сектори: земјоделство, градежништво и туризам.⁵⁷

- ✓ Во 2018 г., La Strada International спроведе истражување на работничките права и трудова експлоатација во **Бугарија, Романија** и Полска.⁵⁸ Ова истражување беше спроведено во рамките на проектот „Правата на дело“, и имаше за цел да ги идентификува празнините во правната заштитна рамка и нејзиното спроведување.
- ✓ Во **Германија**, една студија од 2016 г. направена од невладината организација КОК се фокусираше врз трговијата со луѓе заради трудова експлоатација на жените со цел да се открие дали овие жени се доживуваат поинаку во јавноста и, доколку да, кои се можните причини за тоа. Студијата главно се заснова на интервјуа со експерти и успеа да утврди четири главни фактори што може да доведат до тоа жените да се перципираат помалку како жртви на трудова експлоатација: претставување во медиумите, родово стереотипни очекувања, пристапност до секторите на трудот и пристап до застапување на интересите.⁵⁹

Понатаму, во рамките на проектот „Алијанса против трговијата со луѓе заради трудова експлоатација“ финансиран од Европскиот социјален фонд и Сојузното министерство за труд и социјални прашања, во 2015 г. беше објавена студија со наслов „Трговијата со луѓе заради трудова експлоатација – процена на обвинителските истражни досиеја и судските одлуки“.⁶⁰ Истражувачите направија процена на 91 кривична истрага од периодот помеѓу 2005 и 2015 г. во сојузните држави Рајнска-Пфалц, Северна Рајна-Вестфалија, Долна Саксонија и Бранденбург. Понатаму, беа анализирани и 14 пресуди во случаи на трговија со луѓе заради трудова експлоатација од германските судови изречени во периодот помеѓу 2005 и 2012 година.

- ✓ Во **Ирска**, Центарот за применето истражување (ARC) при Универзитетскиот колеџ во Даблин го спроведе проектот „Истражување на учесничко делување против тешките облици на трудова експлоатација“ во името на Агенцијата за темелните права (FRA). Целта на ова истражување

⁵⁷ Резиме на проектот е достапно на: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/eu-projects/facilitating-corporate-social-responsibility-field-human-trafficking_en. Извештајот на Обединетото Кралство, Справување со експлоатацијата и принудна работа во хотелиерскиот сектор во ОК, е достапен на: <https://www.gla.gov.uk/media/1587/tackling-exploitation-and-forced-labour-in-the-uk-hotel-sector.pdf>. Мапирањето од страна на Холандија на земјоделскиот сектор беше објавено како книга, Ријкен, Ц.Р.Ј.Ј., и де Волдер, Е.Ј.А., ЦСР во спречување на ТСЛ: Мапирање на земјоделскиот сектор со Холандија (Волф Лигал Паблишерс, 2014) [Rijken, C. R. J. J., & de Volder, E. J. A., CSR to Prevent THB: Mapping of the Agricultural Sector in the Netherlands (Wolf Legal Publishers, 2014)].

⁵⁸ Сузан Хоф (Ла Страда Интернационал), Справување со трудова експлоатација во Полска, Бугарија и Романија [Suzanne Hoff (La Strada International), Tackling labour exploitation in Poland, Bulgaria and Romania], март 2019 г., достапно на: <http://lastradainternational.org/Isidocs/3286-RaW%20Tackling%20labour%20exploita-tion%20-%20final.pdf>.

⁵⁹ Целосниот извештај е достапен, на германски, на: https://www.kok-gegen-menschenhandel.de/fileadmin/user_upload/medien/Publikationen_KOK/KOK_MH-A_Frauen.pdf. Преведен извадок е достапен на: https://www.kok-gegen-menschenhandel.de/fileadmin/user_upload/medien/Downloads/Ex-cerpt_from_KOK_study_trafficking_for_labour_exploitation_of_women_web.pdf.

⁶⁰ Достапно на: <https://www.servicestelle-gegen-zwangsarbeit.de/wp-content/uploads/2019/01/FES-Hu-man-trafficking-for-the-purpose-of-labour-exploitation-%E2%80%93-An-evaluation-of-prosecutorial-investigation-files-and-judicial-decisions-2015.pdf>.

беше да им се обезбедат на креаторите на политиките, практичарите и граѓанското општество, како на ниво на ЕУ така и на национално ниво, национално специфични информации и податоци за состојбата со мигрантите жртви на криминалните облици на трудова експлоатација, во намера да се идентификуваат, меѓу другото, облиците и зачестеноста на појавите на трудова експлоатација, погодените економски сектори, заеднички фактори на ризик, превентивни мерки насочени кон намалување на ризикот од трудова експлоатација и обврската на конкретните организации на ова поле.⁶¹ Една друга студија беше направена од Тринити колеџот во Даблин во името на Комисијата за трговија со луѓе заради трудова експлоатација на ЕУ во поглед на степенот на појавата на трговијата со луѓе заради принудна работа ширум земјите членки на ЕУ, со посебен фокус врз кривично гонење на трговците со луѓе во таквите случаи. Во 2014 г., како дел од студијата предводена од Anti-Slavery International, со наслов „RACE in Europe“, којашто ги испитуваше одговорите за сузбивање на трговијата со луѓе заради присилни криминални активности, MCRI подготви извештај за трговијата со луѓе заради принудна работа во одгледувањето на канабис.⁶²

- ✓ Во **Италија**, Меѓуниверзитетскиот истражувачки центар *L'Altro diritto* и синдикатот FLAI CGIL покренаа лабораторија за трудова експлоатација, за собирање на податоци за примената на италијанското кривично право во делот на сузбивање на трудова експлоатација.⁶³ Лабораторијата ги собира академските изданија и медиумските известувања за кривичното гонење на делата што се однесуваат на трудова експлоатација, ги контактира судовите и ги презема и анализира постапките. Помеѓу 2018 и 2020 г., лабораторија објави три извештаи и создаде и ја направи достапна во јавноста базата на податоци за академските придонеси и истражувачки студии за трудова експлоатација
- ✓ Во **Португалија**, OTSH потпиша протоколи со универзитетските истражувачки центри и меѓународните организации кои имаат за цел да го промовираат истражувањето и познавањето на трговијата со луѓе. Со протоколот со Универзитетот Нова во Лисабон се предвидува спроведување на студија за трудова експлоатација во регионот на Алентеџо, а еден друг протокол потпишан со Центарот за истражување и студии на социологија при Универзитетскиот институт во Лисабон, предвидува воспоставување на база на податоци за истражување на трговијата со луѓе во Португалија. Во периодот помеѓу 2013 и 2014 г., Универзитетот во Коимбра раководеше со 18-то месечна програма за „Ревидирање на практиките за социјална контрола заради сузбивање на експлоатирачко посредување во Југоисточна Европа“(Re-SAurSE).⁶⁴
- ✓ Во 2014 г., Владината канцеларија за комуникации на **Словенија** финансираше еден истражувачки проект со наслов „Анализа на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, трговија со деца, присилно питачење и присилно вршење на криминални активности“. Понатаму, словенечкото Министерство за труд, семејство, социјални прашања и еднакви можности нарача истражување за „Детската работа во Слове-

⁶¹ Конечниот извештај е достапен на: https://fra.europa.eu/severe-labour-exploitation-country_ie.pdf.

⁶² Достапно на: <https://www.mrci.ie/Full-Report-Trafficking-for-Forced-Labour-in-Cannabis-Production.pdf>.

⁶³ Видете: <http://www.adir.unifi.it/laboratorio/index.htm>.

⁶⁴ Видете: <http://www.uc.pt/fpce/investigacao/projetos/ressource>.

нија", коешто беше објавено во 2017 г.

Завршни забелешки

Од отворањето за потпишување на Конвенцијата во 2008 г., договорните страни вложија значителни напори за да се спречи трговијата со луѓе, да им се обезбеди помош и заштита на жртвите, да се гонат и казнат трговците со луѓе, и да се зајакне националната координација и меѓународната соработка за сузбивање на трговијата со луѓе. Трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, како што се забележува во 7-миот извештај на ГРЕТА, останува особено тежок аспект во поглед на спроведувањето на Конвенцијата. Оваа збирка има за цел да ги нагласи ефективните мерки што договорните страни на Конвенцијата ги преземаат за да ја спречат и сузбијат трговијата со луѓе заради трудова експлоатација, како и да им даде материјал за размислување и насоки за нивните идни заложби.

За **криминализацијата на трговијата со луѓе заради трудова експлоатација**, дадени се примери за тоа како договорните страни ја дефинираат експлоатацијата во своето домашно законодавство, како и насоки за да им помогнат на практичарите, во обид да се појасни делокругот на појавата и да се олесни нејзиното откривање.

Што се однесува до **политичката и институционална рамка**, дадените примери ги нагласуваат придобивките од мултидисциплинарната соработка – вклучување на трудовите инспектори, граѓанското општество и социјалните партнери – со цел да се обезбеди кохерентен, информиран и усогласен приод во справувањето со трговијата со луѓе заради трудова експлоатација.

Збирката ја нагласи важноста од соодветно опремување на **трудоите инспектори**, во смисла на мандатот, ресурсите и обуките што се потребни за справување со трговијата со луѓе заради трудова експлоатација. Во некои земји, трудовите инспектори влегуваат во состав на Националниот механизам за упатување (НМУ) и играат клучна улога во идентификацијата на жртвите на трговија со луѓе. Вклучувањето на задолженијата за **спроведување на трудовото право**, во соработка со полицијата, но и со синдикатите и невладините организации, како и на истражните овластувања во нивните мандати, под услов да се постават заштитни ѕидови помеѓу органите на трудот и органите за имиграција, значително се зајакнува способноста на трудовите инспектори да им помогнат на обвинителите во обезбедување на осудите, при тоа гарантирајќи ги и штитејќи ги правата на експлоатираните работници.

Како дел од превенцијата, збирката дава примери на **мерки за подигање на свеста** насочени и кон општата јавност и конкретно кон **групите за кои се смета дека се во ризик** во светло на ранливостите својствени за одредени контексти. Во превентивни мерки спаѓа обезбедување информации за мигрантските работници, како пред така и по нивното заминување, како и воспоставување на дроп-ин центри за недокументираните мигрантски работници во земјите на одредиште.

Дадени се примери на договорни страни кои усвоиле **мерки за потиснување на побарувачката**, во форма на законодавство со кое се интегрира спречувањето на трговијата со луѓе во политиките за јавни набавки, унапредувањето на транспарентноста во синџирите на снабдување, и објавување на упатства за компании како да ја спречат експлоатацијата.

Во некои земји, жртвите на трговија со луѓе заради трудова експлоатација го сочинуваат сега мнозинството на **идентификуваните жртви**. Усвојувањето и операционализирањето на показателите специфични за контекстот на трудовата експлоатација, заедно со основањето на НМУ и вклучувањето на трудовите инспектори, синдикатите и невладините организации во постапката за упатување, придонесоа за зголемување на бројот на идентификуваните жртви. Што се однесува до дозволите за престој, договорните страни бележат некои позитивни прак-

GRETA(2020)12

тики така што овие дозволи ги даваат и по основ на личната состојба на лицето и за соработка со органите за спроведување на законот.

Што се однесува до **мерките за помош на жртвите**, договорните страни дадоа примери за тоа како обезбедуваат засолниште и за машките жртви, од кои голем дел се жртви на трудова експлоатација, и при тоа нудат услуги финансирани од државата за социјална рехабилитација и поддршка за наоѓање вработување.

Во однос на **обесштетувањето и другите правни лекови**, добри практики ни доаѓаат од земјите каде се преземаат законодавни и други чекори, вклучително и замрзнување и конфискација на криминалните средства, за да се олесни и загарантира пристапот до обесштетување за жртвите на трговија со луѓе. Во земјите каде што ефективно се дава услугата за бесплатна правна помош, пристапот до обесштетување е поголем.

Што се однесува до **одговорот на кривично-правниот систем**, добри практики може да се забележат во земјите коишто инвестирале во специјализирање на истражителите, обвинителите и судиите за справување со трговијата со луѓе, што довело до поефективни кривични постапки и повисока стапка на осудување на трговците со луѓе. Добри практики може да се забележат и во договорните страни кои рутински спроведуваат финансиски истраги и соработуваат со надлежните органи во другите земји, вклучително и преку воспоставување на заеднички истражни тимови. **Кривичната одговорност на правното лице** била повикана во неколку случаи, при што на правните лица или им била изречена глоба, или биле суспендирани или пак им била издадена наредба за затворање.

И покрај фактот што примената на одредбата за **неказнување** во контекст на трудова експлоатација останува недоследна, некои земји обезбедија примери за случаи кога жртвите не биле казнувани за нивната вклученост во нерегуларна работа на нивната територија.

Прибирањето податоци и истражување се од суштинско значење за ефективно спречување и соодветно планирање на идните политички мерки. Збирката ги нагласува примерите на земјите кои собираат сеопфатни статистички информации за трговијата со луѓе. Исто така, дадени се и примери за земји кои презеле чекори за оцена на ефектот од подигањето на свеста и другите слични заложби, а кои наоди ги искористиле, заедно со конкретните истражувачки наоди, за да се осмисли развојот на идните иницијативи.

Програмска канцеларија на Советот на Европа во Скопје, Деловен центар Соравија

Филип Втори Македонски, бр. 3, 1000 Скопје тел: +389 23100 330

 <http://horizontal-facility-eu.coe.int>

 horizontal.facility@coe.int

 [jp.horizontal.facility@coe_EU_HF](https://www.facebook.com/jp.horizontal.facility@coe_EU_HF)

 [@CoE_EU_HF](https://twitter.com/CoE_EU_HF)

MKD

Советот на Европа е водечка организација за човековите права на континентот. Таа се состои од 47 држави членки, вклучувајќи ги сите држави членки на Европската унија. Сите држави членки на Советот на Европа ја потпишаа Европската конвенција за човекови права, која претставува меѓународен договор за заштита на човековите права, демократијата и владеењето на правото. Европскиот суд за човекови права ја следи примената на оваа конвенцијата од страна на државите членки.

www.coe.int

Земјите членки на Европската Унија одлучија да ги поврзат своите знаења, ресурси и судбини. Заедно тие изградија зона на стабилност, демократија и одржлив развој, истовремено одржувајќи ја културната разновидност, толеранцијата и индивидуалните слободи. Европската Унија се залага за споделување на своите постигнувања и вредности со држави и народи и надвор од нејзините граници.

www.europa.eu

Превод кофинансиран од
Европската Унија

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE